

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Запорізький національний технічний університет

Конспект лекцій

з дисципліни

“Податкова система”

для студентів напряму підготовки 6.030509 «Облік і аудит»
денної та заочної форми навчання

2014

Конспект лекцій з дисципліни "Податкова система" для студентів напряму підготовки 6.030509 «Облік і аудит» денної та заочної форми навчання /Укл.: Помулева В.М - Запоріжжя: ЗНТУ, - 2014. - 94с.

Укладач: В.М. Помулева ст. викладач кафедри «Облік і аудит»

Рецензент д. держ. упр., професор, зав. каф. “Облік і аудит” Левченко Н.М.

Відповідальний за випуск: д. держ. упр., професор, зав. каф. “Облік і аудит” Левченко Н.М.

Затверджено
на засіданні кафедри
„Облік і аудит”
Протокол № 1
від „19” серпня 2014 р.

Затверджено на засіданні
ФЕУ
Протокол № 1
від „18” вересня 2014 р.

Зміст

Тема 1. СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ПОДАТКІВ. ПОДАТКОВА СИСТЕМА ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА	5
1.1. Поняття податку, його соціально-економічна сутність. Податки в економічній теорії	5
1.2. Функції податків	7
1.3. Принципи оподаткування	7
1.4. Характеристика елементів податку	9
1.5. Класифікація податків	10
1.6. Податкова політика, типи бюджетно-податкової політики	11
1.7. Податкова система. Види систем оподаткування	13
1.8. Податкове законодавство та сфера дії Податкового кодексу	15
1.9. Порядок встановлення та сплати загальнодержавних та місцевих податків і зборів	16
1.10. Повноваження Верховної Ради України, сільських, селищних та міських рад щодо податків та зборів	17
1.11. Усунення подвійного оподаткування. Перекладання податків та ухилення від їх сплати	18
Питання для самоконтролю	20
Тема 2. АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ	21
2.1. Контролюючі органи та органи стягнення. Система органів державної податкової служби та її функції. Права, обов'язки та відповідальність органів державної податкової служби. Призначення та функції податкової міліції	21
2.2. Загальні положення обчислення, сплати податків та надання податкової звітності	26
2.3. Податковий контроль. Види перевірок. Обставини, що дають право на здійснення документальних позапланових перевірок	31
2.4. Відповідальність платників податків за порушення податкового законодавства. Порядок нарахування штрафних санкцій за порушення податкового законодавства	38
2.5. Порядок оскарження дій податкових органів	41
Питання для самоконтролю	43
ТЕМА 3. ОБЛІК ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ І НАДХОДЖЕНЬ ПОДАТКІВ ДО БЮДЖЕТУ	44
3.1. Облік юридичних осіб – платників податків	45
3.2. Облік фізичних осіб – платників податків	44
3.3. Облік нарахування і надходження податків до бюджету	45
Питання для самоконтролю	49
Тема 4. АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК	49

4.1. Сутність і призначення акцизного податку	49
4.2. Елементи акцизного податку	50
4.3. Порядок нарахування і сплати акцизного податку	52
4.4. Пільги щодо сплати акцизного податку	56
Питання для самоконтролю	57
ТЕМА 5. МИТО	57
5.1. Сутність мита, його види	57
5.2. Порядок обчислення і сплати мита	59
Питання для самоконтролю	61
ТЕМА 6. ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ	61
6.1. Суть і призначення ПДВ. Платники ПДВ. Порядок реєстрації платників ПДВ. Анулювання реєстрації	62
6.2. Об'єкт, база та ставки оподаткування. Місце постачання товарів та послуг	64
6.3. Операції, що не є об'єктом оподаткування ПДВ	65
6.4. Операції, що оподатковуються за ставкою 0%	66
6.5. Операції, звільнені від оподаткування ПДВ	67
6.6. Податкові зобов'язання та податковий кредит, дата виникнення. Пропорційне віднесення сум ПДВ до податкового кредиту	68
6.7. Первинний облік податку у суб'єктів оподаткування і податкова документація з ПДВ	70
6.8. Порядок обчислення та сплати податку. Автоматичне відшкодування ПДВ	72
Питання для самоконтролю	73
ТЕМА 7. ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ	73
7.1. Сутність податку на прибуток, його елементи	74
7.2. Порядок визначення доходів та їх склад	76
7.3. Склад витрат та порядок їх визнання	79
7.4. Пільги в оподаткуванні. Оподаткування операцій особливого виду	82
Питання для самоконтролю	83
ТЕМА 8. ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	83
8.1. Сутність податку, платники, об'єкт та база оподаткування	84
8.2. Доходи, що включаються до складу загального місячного (річного) оподатковуваного доходу	85
8.3. Доходи, що не включаються до складу загального місячного (річного) оподатковуваного доходу	87
8.4. Ставки податку	88
8.5. Податкові соціальні пільги та податкова знижка	89
8.6. Особливості оподаткування різних видів доходів	91
Питання для самоконтролю	92
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	93

Тема 1. СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ПОДАТКІВ. ПОДАТКОВА СИСТЕМА ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

- 1.1. Поняття податку, його соціально-економічна сутність.
Податки в економічній теорії
- 1.2. Функції податків
- 1.3. Принципи оподаткування
- 1.4. Характеристика елементів податку
- 1.5. Класифікація податків, її ознаки
- 1.6. Податкова політика, типи бюджетно-податкової політики
- 1.7. Податкова система. Види систем оподаткування
- 1.8. Податкове законодавство та сфера дії Податкового кодексу
- 1.9. Порядок встановлення та сплати загальнодержавних та місцевих податків і зборів
- 1.10. Повноваження Верховної Ради України, Верховної Ради АРК, сільських, селищних та міських рад щодо податків та зборів
- 1.11. Усунення подвійного оподаткування. Перекладання податків та ухилення від їх сплати

Література: 1,2,3,4

- 1.1. Поняття податку, його соціально-економічна сутність.
Податки в економічній теорії

За економічним змістом *податки* – це фінансові відносини між державою і платниками податків (юридичними і фізичними особами) з метою створення загальнодержавного централізованого фонду грошових коштів, необхідних для виконання державою її функцій.

Відповідно до ПКУ, *податок* – це обов’язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до податкового законодавства.

Збір (плата, внесок) - обов’язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій.

Податок характеризують такі ознаки:

- примусовий характер (обов'язковість),
- безеквівалентність – означає, що частку відчужуваного доходу (прибутку) держава не відшкодовує індивідуальному платнику в адекватному розмірі товарами чи послугами,
- відсутність цільового використання,
- законодавча регламентація,
- однаковий підхід до всіх платників,
- зміна форми власності (перехід права власності під час його сплати).

Податки в економічній теорії.

Досягнення ефективної і справедливої методики оподаткування можливо лише за умови врахування історичного досвіду формування теорій оподаткування.

Таблиця 1.1 - Податки в історії економічної думки

Теорії	Ставлення до проблеми оподаткування	Представники
Атомістична теорія Епоха просвітництва	Податок розуміють як результат договору між сторонами, за якими підданий вносить державі плату за різні послуги	Ж. Монтеск'є, Т.Гоббс, Вольтер, Мірабо
Теорія насолоди Перша половина XVIII ст.	Податки – це ціна, що сплачується громадянином за одержувані задоволення від суспільного порядку, справедливого правосуддя, володіння власністю	Ж.Сімонд де Сімонді
Класична теорія Друга пол. XVIII ст. - перша пол. XIX ст.	Податки розглядаються як один з видів державних доходів, що мають покривати витрати на утримання уряду. При цьому в будь-якій іншій ролі податки не виступають.	А.Сміт, Д.Рікардо
Кейнсіанська теорія Перша пол. XX ст.	Податки – це головний інструмент регулювання економіки. При цьому великі заощадження як пасивне джерело доходу заважають росту економіки, тому їх варто вилучати за допомогою податків.	Дж.М.Кейнс
Монетаристська теорія 50-ті рр. XX ст.	Податки поряд з іншими компонентами впливають на обіг, вилучаючи зайву кількість грошей (а не заощаджень, як в кейнсіанській теорії) і тим самим знижуючи кількість несприятливих факторів для розвитку економіки.	М.Фрідман
Теорія економіки	Податки розглядаються як один з важливих факторів економічного розвитку і регулювання.	М.Берні, Г.Стайн,

пропозиції Початок 80-х рр. XX ст.	Зниження податкового тягара призводить до інтенсивного розвитку підприємницької та інвестиційної діяльності.	А.Лаффер
---	--	----------

1.2. Функції податків

Сутність податків як економічної категорії проявляється в їх функціях. Основними функціями податків є:

- *фіскальна* - пов'язана з формуванням джерела державних доходів;
- *розподільча* - полягає в перерозподілі доходів платників у відповідності з прийнятими в суспільстві критеріями доцільності і соціальної справедливості;
- *регулююча* - суть полягає у впливі податків на різні сторони діяльності платників.

Через фіскальну функцію системи оподаткування задовольняються загальнонаціональні необхідні потреби, а за допомогою регулюючої формуються протидії надлишковому фіскальному тиску, тобто створюються спеціальні механізми, які забезпечують баланс економічних інтересів держави, юридичних і фізичних осіб.

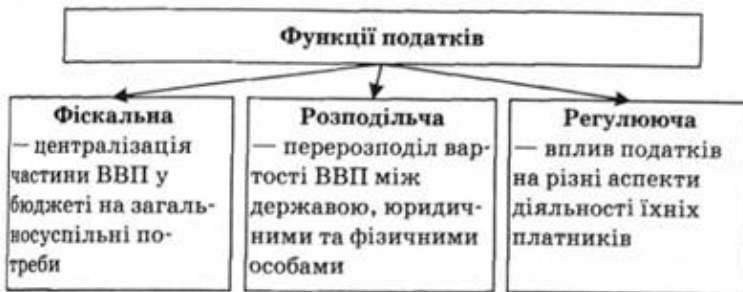

Рисунок 1.1 - Функції податків

1.3. Принципи оподаткування

Податкова система України ґрунтується на таких принципах.

1. *Загальність оподаткування* – кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені податки та збори, платником яких вона є.

2. *Рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації* - забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу.

3. *Невідворотність настання визначеної законом відповідальності* у разі порушення податкового законодавства.

4. *Презумпція правомірності рішень платника податку* в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу.

5. *Фіскальна достатність* – встановлення податків та зборів з урахуванням збалансованості витрат бюджету з його надходженнями.

6. *Соціальна справедливість* – установа податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків.

7. *Економічність оподаткування* – установа податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування.

8. *Нейтральність оподаткування* – установа податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків.

9. *Стабільність* – зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року.

10. *Рівномірність та зручність сплати* – установа строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками.

11. Єдиний підхід до встановлення податків та зборів – визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку.

1.4. Характеристика елементів податку

Під час встановлення податку обов'язково визначаються такі елементи:

- платник податку;
- об'єкт оподаткування;
- база оподаткування;
- ставка податку;
- порядок обчислення податку;
- податковий період;
- строк та порядок сплати податку;
- строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку.

Платник (суб'єкт) податку - юридична або фізична особа, на яку покладено обов'язок сплачувати податки і збори.

Об'єкт оподаткування - майно, товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг), операції з постачання товарів (робіт, послуг) та інші об'єкти, з наявністю яких у платника виникає податковий обов'язок.

Ставка податку - розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування.

Гранична ставка податку - максимальний або мінімальний розмір ставки за певним податком.

Абсолютна (специфічна) ставка податку - ставка податку, згідно з якою розмір податкових нарахувань встановлюється як фіксована величина стосовно кожної одиниці виміру бази оподаткування.

Відносна (адвалорна) ставка податку - ставка податку, згідно з якою розмір податкових нарахувань встановлюється у відсотковому або кратному відношенні до одиниці вартісного виміру бази оподаткування.

База оподаткування - фізичний, вартісний чи інший характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка.

Базовий податковий (звітний) період - період, за який платник податків зобов'язаний здійснювати розрахунки податків, подавати податкові декларації та сплачувати податки та збори.

Строк сплати податку - період, що розпочинається з моменту виникнення податкового обов'язку платника податку із сплати конкретного виду податку і завершується останнім днем строку, протягом якого такий податок чи збір повинен бути сплачений.

Порядок сплати встановлюється ПКУ або законами з питань митної справи щодо кожного податку окремо; строк та Порядок подання звітності - ПКУ щодо кожного податку окремо.

1.5. Класифікація податків

Податки класифікують за такими ознаками:

1. *За економічним змістом об'єкта оподаткування:*

- податки на доходи,
- податки на споживання,
- податки на майно.

2. *За рівнем встановлення:*

- загальнодержавні,
- місцеві.

До загальнодержавних належать такі податки та збори:

- податок на прибуток підприємств;
- податок на доходи фізичних осіб;
- податок на додану вартість;
- акцизний податок;
- збір за першу реєстрацію транспортного засобу;
- екологічний податок;
- рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України;
- плата за користування надрами;
- плата за землю;

- збір за користування радіочастотним ресурсом України;
  - збір за спеціальне використання води;
  - збір за спеціальне використання лісових ресурсів;
  - фіксований сільськогосподарський податок;
  - збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства;
  - мито;
  - збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками;
17. збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності.

До *місцевих податків* належать:

- податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
- єдиний податок.

До *місцевих зборів* належать:

- збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності;
- збір за місця для паркування транспортних засобів;
- туристичний збір.

3. *За формою оподаткування:*

- прями,
- непрями.

4. *За платниками податків:*

- податки з юридичних осіб,
- податки з фізичних осіб,
- податки змішаного складу.

1.6. Податкова політика, типи бюджетно-податкової політики

Податкова політика – це діяльність держави у сфері встановлення і стягнення податків. Саме через податкову політику держави відбувається становлення і розвиток її податкової системи.

Податкова політика – це політика держави у сфері оподаткування, яка передбачає маніпулювання податками для

досягнення певних цілей (поповнення доходів бюджету, збільшення обсягів виробництва, зайнятості, зниження рівня інфляції тощо).

Податкова політика визначається рівнем державного втручання в економічний розвиток. За своїм характером може бути активною, нейтральною, пасивною.

У фінансовій науці виділяють три *форми податкової політики*: *політика максимальних податків* (застосовуються достатньо високі податкові ставки, скорочуються податкові пільги і запроваджуються нові податки); *політика економічного розвитку* (враховуються не тільки фіскальні інтереси, а більше уваги приділяється економічним інтересам платників); *політика виважених податків* (встановлення такого рівня оподаткування, який би максимально забезпечив фіскальні інтереси держави і одночасно економічні інтереси платників).

Типи бюджетно-податкової політики.

Виділяють такі типи бюджетно-податкової політики:

- дискреційна фіскальна;
- недискреційна фіскальна (політика "вмонтованих стабілізаторів") (рис. 1):

Дискреційною політика називається тоді, коли уряд свідомо вносить зміни в податкову систему і витрати бюджету з метою впливу на реальний валовий внутрішній продукт (ВВП), зайнятість, інфляцію. Таким чином, при проведенні дискреційної політики зміни в податковій системі залежать від рішень уряду.

Дискреційна політика може бути *стимулюючою* і *стримуючою*. Вважається, що *стимулюючу політику* доцільно проводити при економічному спаді (зменшення податкових вилучень з доходів громадян і збільшення сукупного попиту).

Стримуюча бюджетно-податкова політика доцільна тоді, коли економіка знаходиться в стані надмірного підйому і попит перевищує пропозицію. У такому випадку виникає інфляція попиту і з'являється необхідність обмеження споживчих витрат населення. Це можна зробити або зменшуючи витрати бюджету, або збільшуючи податкові вилучення шляхом підвищення ставок оподаткування чи раціоналізації податкових пільг.

Недискреційна бюджетно-податкова політика або політика «вмонтованих стабілізаторів», базується на теоретичному

припущенні, що податкова система сама по собі має здатність автоматично впливати на економічний цикл, тому що навіть без її зміни податкові вилучення збільшуються при зростанні ВВП і зменшуються при його спаді, тобто має місце стабілізуючий ефект.

Держава не може дотримуватись тільки одного типу. Необхідно поєднувати всі її типи залежно від соціально-економічної ситуації та завдань, що стоять перед суспільством.

1.7. Податкова система. Види систем оподаткування

Відповідно до ст. 6 ПКУ, *податкова система України* – це сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому Податковим Кодексом порядку.

Податкова система характеризується:

- по-перше – порядком встановлення і введенням в дію податків і зборів та їх скасування;
- по-друге – класифікацією податків;
- по-третє – правами та обов'язками платників податків;
- по-четверте – порядком розподілу податків між бюджетами різних рівнів;
- по-п'яте – відповідальністю учасників податкових відносин.

Паралельно з поняттям «податкова система» досить часто використовується термін «система оподаткування». Іноді ці поняття вживаються як синоніми, що не правильно, оскільки податкова система — це сукупність податків, а оподаткування — це процес встановлення і справляння податків. Тобто система оподаткування характеризується її елементами — платник, об'єкт оподаткування, ставка тощо — та механізмом обчислення і сплати податків.

Відомі різні системи оподаткування: **регресивна, пропорційна і прогресивна.**

Система оподаткування є **регресивною**, якщо ефективні (економічні) податкові ставки (відношення сплаченої суми податку до поточного доходу) для платників з високою платоспроможністю нижче, ніж для тих, у кого ця здатність низька. Система оподаткування є **прогресивною**, якщо ефективні податкові ставки для платників з високою платоспроможністю вище, ніж для тих у кого така здатність низька. І, нарешті, система оподаткування є

пропорційною, якщо ефективні податкові ставки для всіх груп платників однакові. Таким чином, поводження ефективних податкових ставок визначає характер структури оподаткування.

Поняття податкового навантаження, методи його вимірювання.

Важливою характеристикою податкової політики держави є рівень податкового навантаження на платника податків.

Податкове навантаження – це частина доходу фізичних і юридичних осіб, що перерозподіляється через державний бюджет.

Для виміру **податкового навантаження** використовують кілька показників. Податкове навантаження визначається на макрорівні та на мікрорівні.

Так, *на макрорівні* його визначає частка податкових надходжень Π_1 до бюджету ВВП (формула 1.1):

$$\Pi_1 = \frac{ПБ}{ВВП} \times 100\%, \quad (1.1)$$

де $ПБ$ — податкові надходження в бюджет; $ВВП$ — валовий внутрішній продукт.

*За останніми дослідженнями, порівняно з іншими європейськими країнами середній рівень податків в Україні в останні роки не є надзвичайно високим і становить приблизно 30-35% ВВП, тоді як в європейських країнах цей показник сягає приблизно 40%. Але необхідно взяти до уваги, що тіньовий ВВП в Україні, за висновками експертів, в 6 разів перевищує середньоєвропейський показник і становить 60% офіційного ВВП.

При характеристиці податкового навантаження *на мікрорівні* (на рівні підприємства) можна використовувати такі показники:

- частку податкових виплат підприємства Π_2 у загальній сумі прибутку (формула 1.2):

$$\Pi_2 = \frac{ПВ}{БП} \times 100\%, \quad (1.2)$$

де $ПВ$ — податкові виплати підприємства; $БП$ — балансовий прибуток підприємства;

- частку податкових виплат підприємства ПЗ в обсязі продажів (формула 1.3):

$$P_3 = \frac{PB}{Pr} \times 100\%, \quad (1.3)$$

де Пр — обсяг продажів підприємства.

1.8. Податкове законодавство та сфера дії Податкового кодексу

Податкове законодавство може бути прямої дії, а може передбачати тільки основи оподаткування — тоді додатково розробляються відповідні інструкції, у яких конкретизується механізм оподаткування.

Податкове законодавство України складається з *Конституції України; Податкового Кодексу України; Митного кодексу України* та інших законів з питань митної справи (оподаткуванням ввізним або вивізним митом); чинних міжнародних договорів; нормативно-правових актів, прийнятих на підставі та на виконання ПКУ та законів з питань митної справи; рішень Верховної Ради АРК, органів місцевого самоврядування з питань місцевих податків та зборів.

Податковий кодекс України регулює відносини у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, порядок їх адміністрування, платників та їх права та обов'язки, компетенцію, повноваження і обов'язки посадових осіб контролюючих органів під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.

Правила оподаткування товарів або послуг, що переміщуються через митний кордон України, визначаються ПКУ, крім оподаткування ввізним (імпортним) митом або вивізним (експортним) митом, які встановлюються Митним кодексом України та іншими законами з питань митної справи.

Міжнародна частина податкового законодавства України охоплює міжнародні (конвенції), договори України про уникнення подвійного оподаткування та попередження ухилень від сплати податків на дохід та капітал.

1.9. Порядок встановлення та сплати загальнодержавних та місцевих податків і зборів

В Україні встановлюються загальнодержавні та місцеві податки та збори.

До загальнодержавних належать податки та збори, що встановлені Податковим Кодексом і є *обов'язковими до сплати на усій території України*, крім випадків, передбачених ПКУ.

До місцевих належать податки та збори, що встановлені рішеннями сільських, селищних і міських рад *відповідно до переліку і в межах граничних ставок*, визначених ПКУ, і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

Справляння *мита* регулюється митним законодавством.

Зарукування загальнодержавних та місцевих податків та зборів до державного і місцевих бюджетів здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України.

Установлення загальнодержавних та місцевих податків та зборів, не передбачених ПКУ, забороняється.

Під час встановлення податку можуть передбачатися податкові пільги та порядок їх застосування.

Місцеві ради обов'язково установлюють податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності.

Сплата податків та зборів здійснюється в грошовій формі (в готівковій або безготівковій) у національній валюті України, крім передбачених випадків.

Податковий обов'язок - обов'язок платника податку обчислити, задекларувати та/або сплатити суму податку та збору у встановленому порядку і у визначені строки ПКУ. Виникає за кожним податком та збором, є безумовним і першочерговим стосовно інших неподаткових обов'язків платника податків.

Виконання податкового обов'язку може здійснюватися платником податків самостійно або за допомогою свого представника чи податкового агента. Відповідальність за невиконання або неналежне виконання податкового обов'язку несе платник податків.

Виконанням податкового обов'язку визнається сплата в повному обсязі платником відповідних сум податкових зобов'язань у встановлений податковим законодавством строк.

Підставами для припинення податкового обов'язку, крім його виконання, є:

- ліквідація юридичної особи;
- смерть фізичної особи, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою;
- втрата особою ознак платника податку, які визначені ПКУ;
- скасування податкового обов'язку у передбачений законодавством спосіб.

Сплата податку та збору здійснюється платником податку безпосередньо, а у передбачених випадках - податковим агентом, або представником платника податку.

1.10. Повноваження Верховної Ради України, сільських, селищних та міських рад щодо податків та зборів

Верховна Рада України встановлює на території України загальнодержавні податки та збори і визначає:

- перелік загальнодержавних податків та зборів;
- перелік місцевих податків та зборів установлення яких належить до компетенції сільських, селищних та міських рад;
- положення щодо елементів податку та пільг.

Сільські, селищні, міські ради в межах своїх повноважень приймають рішення про встановлення місцевих податків та зборів, копія якого надсилається до контролюючого органу у десятиденний строк з дня оприлюднення.

Якщо сільська, селищна або міська рада не прийняла рішення про встановлення відповідних місцевих податків та зборів, *що є обов'язковими* згідно з ПКУ, такі податки та збори справляються із застосуванням мінімальної ставки місцевих податків та зборів.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, затверджує форми податкових декларацій (розрахунків) з місцевих податків та зборів, а у разі потреби надає методичні рекомендації щодо їх заповнення.

Не дозволяється сільським, селищним, міським радам встановлювати індивідуальні пільгові ставки місцевих податків та зборів або звільняти від сплати.

До повноважень сільських, селищних, міських рад щодо податків та зборів належать:

- встановлення ставок єдиного податку в визначених законодавством межах;
- визначення переліку податкових агентів з туристичного збору;
- до початку наступного бюджетного періоду прийняття рішення про встановлення місцевих податків та зборів, зміну розміру їх ставок, об'єкта оподаткування, порядку справляння чи надання податкових пільг на наступний бюджетний період.

Офіційно оприлюднене рішення про встановлення місцевих податків та зборів є нормативно-правовим актом з питань оподаткування місцевими податками та зборами.

1.11. Усунення подвійного оподаткування. Перекладання податків та ухилення від їх сплати

Усунення подвійного оподаткування.

Заслуговує на увагу проблема так званого подвійного оподаткування. Згідно ПКУ, доходи, *отримані резидентом* України (крім фізичних осіб) з джерел за межами України, враховуються під час визначення його об'єкта та/або бази оподаткування у повному обсязі, витрати щодо цих доходів - у встановлених ПКУ розмірах.

Доходи, *отримані фізичною особою* – резидентом з джерел походження за межами України, включаються до складу загального річного оподаткованого доходу, крім доходів, що не підлягають оподаткуванню в Україні.

Суми податків та зборів, сплачені за межами України, зараховуються під час розрахунку податків та зборів в Україні за правилами, встановленими ПКУ.

Якщо міжнародним договором встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені ПКУ, застосовуються правила міжнародного договору.

Для отримання права на зарахування податків та зборів, сплачених за межами України, платник зобов'язаний отримати від

державного органу країни, де отримується такий дохід (прибуток), уповноваженого справляти такий податок, *довідку про суму сплаченого податку та збору, а також про базу та/або об'єкт оподаткування*. Зазначена довідка **підлягає легалізації** у відповідній країні, відповідній закордонній дипломатичній установі України.

Перекладання податків – це процес такої зміни цін на товари та послуги, при якому платник отримує можливість повністю чи частково перекласти податкове навантаження на інших осіб (на своїх покупців чи постачальників). Існують податки, перекладання яких закладено законодавцем вже в механізмі їх стягнення (непрямі податки), інші податки передбачають податкове навантаження саме на платника (прямі податки).

Усі наукові концепції визначили два типи перекладання податків:

- **пряме перекладання** (або вперед) — від продавця до споживача, при якому на споживача лягає весь податковий тягар через включення податку до ціни виробу.

- **зворотне перекладання** (або назад), при якому виробник знижує ціну виробу і, таким чином, бере на себе обов'язок сплати податку.

Як правило, перекладання податків відбувається у сфері обігу в основному за рахунок непрямих податків або тих із них, які входять у собівартість продукту.

Ухилення від сплати податків — це дії платників податків, спрямовані на несплату податків шляхом заниження доходу й оцінки майна чи їхнього повного приховання.

Ухилення від сплати податкових платежів у бюджет можна віднести до двох основних категорій:

- легальні способи зменшення податкових платежів;
- податкові злочини.

Основу легальних способів зменшення податкових платежів складає те, що платники податків ухиляються від оподаткування, не порушуючи податкове законодавство.

Способи легального зменшення податкових платежів:

- податкове планування та оптимізація;
- використання невідповідностей в правовому і податковому законодавстві.

Податкова оптимізація — вибір оптимальних варіантів фінансово-господарської діяльності з метою зменшення податкових платежів і збільшення прибутковості.

Податкові злочини характеризуються тим, що платники податків ухиляються від їх сплати, порушуючи чинне законодавство.

Найбільш загальні способи ухилення від сплати податків:

- неподання документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, зборів (наприклад, декларацій, бухгалтерських звітів і балансів тощо);

- приховування (заниження) об'єктів оподаткування;

- заниження сум податків, зборів, які підлягають сплаті у відповідний бюджет;

- завищення витрат на виробництво;

- незаконне використання пільг з оподаткування.

Існує багато і специфічних способів ухилення від оподаткування: завищення витрат; виконання операцій без відображення їх у обліку; реалізація на адресу фіктивних фірм; фіктивний експорт товарів; оформлення фальсифікованих документів про повернення товару; використання готівкової форми розрахунків; заниження кількості і ціни товару, прийнятого для наступної реалізації; реалізація на протязі довготривалого періоду необлікованих товарів.

Питання для самоконтролю

1. Які основні функції податків Ви знаєте?
2. В якому нормативно-правовому акті наведено визначення податку та збору?
3. Поняття податку та податкової системи.
4. Розкрийте сутність регулюючої функції податків?
5. У чому проявляється фіскальна функція податків?
6. Назвіть основні класифікації ознаки податків?
7. За якими ознаками податки в Україні поділяються на загальнодержавні та місцеві?
8. До якого бюджету зараховуються місцеві податки і збори?
9. Що є основним джерелом формування доходів бюджету?
10. Суть податкового навантаження?
11. Показники вимірювання податкового навантаження на макрорівні?

12. Показники вимірювання податкового навантаження на мікрорівні?

Тема 2. АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

2.1. Контролюючі органи та органи стягнення. Система органів державної податкової служби та її функції. Права, обов'язки та відповідальність органів державної податкової служби. Призначення та функції податкової міліції

2.2. Загальні положення обчислення, сплати податків та надання податкової звітності

2.3. Податковий контроль. Види перевірок. Обставини, що дають право на здійснення документальних позапланових перевірок

2.4. Відповідальність платників податків за порушення податкового законодавства. Порядок нарахування штрафних санкцій за порушення податкового законодавства

2.5. Порядок оскарження дій податкових органів

Література: 4

2.1. Контролюючі органи та органи стягнення. Система органів державної податкової служби та її функції. Права, обов'язки та відповідальність органів державної податкової служби. Призначення та функції податкової міліції.

Контролюючі органи та органи стягнення.

Контролюючими органами є органи доходів і зборів - центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізує державну податкову, державну митну політику, забезпечує формування та реалізацію державної політики з адміністрування єдиного внеску, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску (далі - центральний орган виконавчої

влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику), його територіальні органи.

У складі контролюючих органів діють підрозділи податкової міліції.

Органами стягнення є виключно контролюючі органи, уповноважені здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску, а також державні виконавці у межах своїх повноважень.

Інші державні органи не мають права проводити перевірки своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків і зборів, у тому числі на запит правоохоронних органів.

Структура податкової служби України, її основні завдання.

Податкова служба - це сукупність державних органів, які організують і контролюють надходження податків, податкових і окремих видів неподаткових платежів.

До системи органів державної податкової служби належать:

- вищий рівень - Державна податкова адміністрація (ДПА) України;
- середній рівень - ДПА в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі;
- низовий рівень - ДПС в районах, містах, районах у містах;
- податкова міліція - спеціальний підрозділ по боротьбі з податковими правопорушеннями.

Основними *завданнями* органів ДПС є:

- здійснення контролю за додержанням податкового законодавства, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати податків і зборів, а також неподаткових доходів, установлених законодавством;
- внесення пропозицій щодо вдосконалення податкового законодавства;
- прийняття нормативно-правових актів і методичних рекомендацій з питань оподаткування;
- формування та ведення Державного реєстру фізичних осіб - платників податків (ДРФО) та Єдиного банку даних про платників податків - юридичних осіб;
- надання податкових консультацій;

- запобігання злочинам та іншим правопорушенням, віднесеним законом до компетенції податкової міліції, їх розкриття, припинення, розслідування та провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Функції органів державної податкової служби.

На *вищу ланку* покладають функції організації та методичного забезпечення податкової роботи в державі, а також контроль за діяльністю податкових органів нижчого рівня.

Середній рівень виконує функції, передбачені для вищого рівня податкової служби за виключенням законодавчої та методичної роботи.

Низовий рівень безпосередньо веде податкову роботу щодо платників, які перебувають на обліку в ДПП.

Функції Державної податкової адміністрації України (ДПАУ). ДПАУ здійснюють контроль:

- за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування і сплати податків та зборів, установлених ПКУ;
- за своєчасністю подання звітності (декларацій, розрахунків та ін. документів, пов'язаних з обчисленням податків та зборів), а також перевіряють їх достовірність;
- за строками здійснення розрахунків в іноземній валюті, за додержанням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), за використанням електронних платіжних засобів, проведенням розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій, торгових патентів;
- за правомірністю бюджетного відшкодування ПДВ;
- за незаконним виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів; підакцизних товарів;
- за цільовим використанням підакцизних товарів (продукції), які не підлягають оподаткуванню, звільнюються, або оподатковуються за нульовою ставкою акцизного податку;
- за дотриманням максимальних роздрібних цін на тютюнові вироби; приймають декларації про максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари;
- за наявністю та рухом марок акцизного податку;
- за погашенням, відстроченням, розстроченням, реструктуризацією, а також списанням податкового боргу з податків

та зборів; за застосуванням арешту майна платника податків, що має податковий борг, та/або зупинення видаткових операцій на його рахунках у банку;

- реєструють та ведуть облік платників податків, об'єктів оподаткування; облік надходжень податків та зборів;

- формують та ведуть Державний реєстр фізичних осіб - платників податків (ДРФО), Єдиний банк даних про платників податків - юридичних осіб та інші реєстри, ведення яких покладено на органи ДПС;

- ліцензують діяльність з виробництва спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, оптової торгівлі спиртом, оптової та роздрібною торгівлі алкогольними напоями і тютюновими виробами;

- прогнозують, аналізують надходження податків та зборів, розробляють пропозиції щодо їх збільшення та зменшення втрат бюджету;

- надають податкові консультації;

- забезпечують визначення податкових та грошових зобов'язань, застосування і стягнення штрафних санкцій;

- узагальнюють практику застосування законодавства з питань оподаткування, розробляють пропозиції щодо вдосконалення законодавства та ін. нормативно-правових актів;

- інші функції.

Органи державної податкової служби в межах своїх повноважень мають встановлені податковим законодавством права.

Посадові особи органів ДПС мають право:

- запрошувати платників або їх представників для перевірки правильності нарахування та своєчасності сплати податків та зборів;

- під час проведення виїзних перевірок отримувати у платників копії документів (засвідчені підписом та печаткою), що свідчать про порушення податкового законодавства;

- одержувати безоплатно від платників податків, а також від установ НБУ, комерційних банків та інших фінансових установ довідки та/або копії документів про наявність банківських рахунків, а на підставі рішення суду – інформацію про обсяг та обіг коштів на рахунках;

- проводити перевірки платників (крім НБУ);

- вимагати проведення інвентаризації ОЗ, ТМЦ, готівки.

- вимагати виготовлення і надання копій первинних документів;
- вивчати та перевіряти під час перевірок первинні документи, інші реєстри, фінансову, статистичну звітність;
- проводити контрольні розрахункові операції до початку перевірки щодо проведення готівкових розрахунків та застосування реєстраторів розрахункових операцій;
- вимагати зняття показань лічильників, що використовуються у процесі діяльності, що перевіряється;
- доступу під час проведення перевірок до територій, приміщень (крім житла громадян) та іншого майна, що використовується у діяльності або є об'єктами оподаткування;
- вимагати усунення виявлених порушень податкового та іншого законодавства;
- здійснювати контроль за додержанням порядку проведення готівкових розрахунків, наявністю свідоцтв про державну реєстрацію, ліцензій, торгових патентів;
- одержувати від митних органів щомісяця звітні дані про експортно-імпорتنі операції, і справляння при цьому податків;
- інші.

Права, що надаються головам ДПА і начальникам ДПІ та їх заступникам:

а) звертатися до суду:

- щодо припинення юридичної особи та підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця, про визнання недійсними установчих (засновницьких) документів суб'єктів господарювання;
- щодо зупинення видаткових операцій платника на рахунках (крім операцій з видачі заробітної плати та сплати податків, зборів, ЄСВ) при недопущенні посадових осіб органів ДПС до обстеження територій та приміщень;
- щодо стягненн коштів платника податків, який має податковий борг, з рахунків у банках;
- щодо стягнення з дебіторів платника, що має податковий борг, сум дебіторської заборгованості, строк погашення якої настав, у рахунок погашення податкового боргу такого платника податків;
- щодо вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських та бухгалтерських документів;

б) складати протоколи, виносити постанови про адміністративні правопорушення;

в) визначати суми податкових та грошових зобов'язань платників податків; застосовувати фінансові санкції, стягувати суми грошових зобов'язань та/або податкового боргу;

г) надавати відстрочення та розстрочення зобов'язань або боргу, а також приймати рішення про списання безнадійного боргу;

д) інші.

Податкова міліція як складова частина органів ДПС.

Податкова міліція складається із спеціальних підрозділів по боротьбі з податковими правопорушеннями, що діють у складі відповідних органів державної податкової служби, і здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, виконує оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну та охоронну функції.

Завдання податкової міліції:

- запобігання злочинам, їх розкриття, розслідування;
- розшук осіб, які переховуються від слідства та суду за правопорушення у сфері оподаткування та бюджетній сфері;
- запобігання, виявлення і протидія корупції в органах ДПС;
- забезпечення безпеки діяльності працівників органів ДПС.

На податкову міліцію поширюються вимоги, встановлені статтями 3 і 5 Закону України "Про міліцію".

На посадових і службових осіб податкової міліції поширюються вимоги та обмеження, встановлені Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції".

2.2. Загальні положення обчислення, сплати податків та надання податкової звітності

Обчислення суми податку

Обчислення суми податку здійснюється шляхом множення бази оподаткування на ставку податку із/без застосуванням відповідних коефіцієнтів.

Специфічні ставки, фіксовані ставки та показники, встановлені ПКУ у вартісному вимірі, підлягають індексації у визначеному порядку.

Визначення сум податкових та грошових зобов'язань

Платник податків самостійно обчислює суму податкового та/або грошового зобов'язання та/або пені, яку зазначає у податковій (митній) декларації або уточнюючому розрахунку, що подається контролюючому органу у встановлені строки. Така сума грошового зобов'язання та/або пені вважається *узгодженою*.

Контролюючий орган зобов'язаний визначити у передбачених ст. 54 ПКУ випадках суму грошових зобов'язань, зменшення (збільшення) суми бюджетного відшкодування та/або зменшення (збільшення) від'ємного значення об'єкта оподаткування податком на прибуток або від'ємного значення суми ПДВ платника податків, ПКУ або іншим законодавством. Наприклад, якщо не надана в установлені строки податкова (митна) декларація; дані перевірок результатів діяльності платника податків, крім електронної перевірки, свідчать про заниження або завищення суми його податкових зобов'язань, суми бюджетного відшкодування та/або від'ємного значення об'єкта оподаткування податком на прибуток або від'ємного значення суми ПДВ платника податків, заявлених у податкових (митних) деклараціях, уточнюючих розрахунках; та ін.

Податкова декларація, розрахунок (далі - податкова декларація) - документ, що подається платником податків (у т. ч. відокремленим підрозділом у визначених випадках) контролюючому органу у встановлені строки, на підставі якого здійснюється нарахування та/або сплата податкового зобов'язання, чи документ, що свідчить про суми доходу, нарахованого (виплаченого) на користь платників податків - фізичних осіб, суми утриманого та/або сплаченого податку.

Митні декларації прирівнюються до податкових декларацій для цілей нарахування та/або сплати податкових зобов'язань.

Додатки до податкової декларації є її невід'ємною частиною.

Якщо податкова звітність з окремого податку складається наростаючим підсумком, податкова декларація за результатами останнього податкового періоду року прирівнюється до річної податкової декларації. У такому разі річна податкова декларація не подається.

Відповідальність за порушення порядку, строків подання та заповнення документів податкової звітності контролюючим органам, недостовірність інформації у документах, несуть:

- юридичні особи, постійні представництва нерезидентів, які визначені платниками податків, а також їх посадові особи. Відповідальність за порушення податкового законодавства відокремленим підрозділом юридичної особи несе юридична особа, до складу якої він входить;

- фізичні особи - платники податків та їх законні чи уповноважені представники;

- податкові агенти.

Форма податкової декларації повинна містити необхідні обов'язкові реквізити і відповідати нормам та змісту відповідних податку та збору.

Податкова звітність, складена з порушенням, не вважається податковою декларацією.

Подання податкової декларації до контролюючих органів

Податкова декларація подається за кожний встановлений звітний період в установлені строки контролюючому органу, в якому перебуває на обліку платник податків.

Декларації подаються щодо кожного окремого податку, незалежно від того, чи провадилася господарська діяльність у звітному періоді.

Платники податку на прибуток підприємств, які оподатковуються за ставкою нуль відсотків, подають контролюючим органам декларації (розрахунки) з податку на прибуток підприємств *за спрощеною формою*.

Податкова декларація подається за вибором платника податків *в один із таких способів*:

а) особисто платником податків або уповноваженою на це особою;

б) надсилається поштою з повідомленням про вручення та з описом вкладення;

в) засобами електронного зв'язку в електронній формі з електронним підписом підзвітних осіб.

Великі та середні підприємства подають податкові декларації в електронній формі.

У разі надсилання декларації поштою, відправлення здійснюється *не пізніше ніж за десять днів до закінчення граничного строку подання декларації*.

Прийняття податкової декларації є обов'язком контролюючого органу. Посадова особа контролюючого органу *зобов'язана зареєструвати податкову декларацію* платника датою її фактичного отримання контролюючим органом.

Незалежно від наявності відмови у прийнятті податкової декларації платник податків зобов'язаний *погасити податкове зобов'язання*, самостійно визначене ним у такій податковій декларації, протягом встановлених строків.

Податковий період

Податковий період може складатися з кількох звітних періодів.

Базовий податковий (звітний) період - період, за який платник податків зобов'язаний здійснювати розрахунки податків, подавати податкові декларації (звіти, розрахунки) та сплачувати до бюджету суми податків та зборів.

Види податкового періоду

Податковим періодом може бути:

- календарний рік;
- календарне півріччя;
- календарні три квартали;
- календарний квартал;
- календарний місяць;
- календарний день.

Строки подання декларації

Податкові декларації, крім передбачених ПКУ випадків, подаються за базовий звітний (податковий) період, що дорівнює:

- *календарному місяцю* (у т. ч. в разі сплати місячних авансових внесків) - протягом 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) місяця;

- *календарному кварталу або календарному півріччю* (у тому числі в разі сплати квартальних або піврічних авансових внесків) - протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) кварталу (півріччя);

- календарному року, крім передбачених ПКУ випадків - протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) року;

- календарному року для платників податку на доходи фізичних осіб - до 1 травня року, що настає за звітним, крім випадків, передбачених розділом IV ПКУ;

- календарному року для платників податку на доходи фізичних осіб - підприємців - протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) року.

Якщо податкова декларація за квартал, півріччя, три квартали або рік розраховується *наростаючим підсумком* на підставі показників базових податкових періодів, з яких складаються такі квартал, півріччя, три квартали або рік (без урахування авансових внесків), - подається у строки, визначені для такого базового звітного (податкового) періоду.

Якщо останній день строку подання податкової декларації припадає на вихідний або святковий день, то останнім днем строку вважається операційний (банківський) день, що настає за вихідним або святковим днем.

Якщо ПКУ за окремим податком, збором звітний (податковий) період не встановлено, податкова декларація подається та податкове зобов'язання сплачується у строки, передбачені *для місячного базового звітного (податкового) періоду*.

Внесення змін до податкової звітності

Платник податків, який самостійно (у т.ч. за результатами електронної перевірки) виявляє факт заниження податкового зобов'язання минулих податкових періодів (з урахуванням строків давності) зобов'язаний:

а) або надіслати уточнюючий розрахунок до такої податкової декларації і сплатити суму недоплати та штраф у розмірі 3% до подання уточнюючого розрахунку;

б) або відобразити суму недоплати у складі декларації з цього податку, що подається за податковий період, наступний за періодом, у якому виявлено факт заниження податкового зобов'язання, збільшену на суму штрафу у розмірі 5% від такої суми.

Під час проведення документальних перевірок платник не має права подавати уточнюючі розрахунки за період, який перевіряється.

Строки сплати податкового зобов'язання

Платник податків зобов'язаний самостійно сплатити суму податкового зобов'язання, зазначену у поданій ним податковій декларації, протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку подання декларації.

Суму податкового зобов'язання, визначену у митній декларації, платник податків зобов'язаний сплатити *до/або на день подання митної декларації*.

Зміна строку сплати податку здійснюється у формі:

- відстрочки;
- розстрочки;

2.3. Податковий контроль. Види перевірок. Обставини, що дають право на здійснення документальних позапланових перевірок

Податковий контроль - система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Органи Служби безпеки України, внутрішніх справ, податкової міліції, прокуратури та їх службові (посадові) особи не можуть брати безпосередньої участі у проведенні перевірок, що здійснюються контролюючими органами, та проводити перевірки суб'єктів підприємницької діяльності з питань оподаткування.

Способи здійснення податкового контролю

Податковий контроль здійснюється шляхом:

- ведення обліку платників податків;
- інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності контролюючих органів (використовується інформація, що надійшла від платників податків та податкових агентів);

- перевірок та звірок, а також перевірок щодо дотримання законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Види перевірок

Контролюючі органи мають право проводити камеральні, документальні (планові або позапланові; виїзні або невиїзні) та фактичні перевірки.

Камеральна - перевірка, яка проводиться у приміщенні контролюючого органу виключно на підставі даних, зазначених у податкових деклараціях (розрахунках) платника податків. Проводиться без будь-якого спеціального рішення або направлення на її проведення.

Камеральній перевірці підлягає вся *податкова звітність* суцільним порядком. Згода платника та його присутність під час проведення камеральної перевірки не обов'язкова.

Документальна - перевірка своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати усіх податків та зборів, а також дотримання валютного та іншого законодавства, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами).

Проводиться на підставі податкових декларацій (розрахунків), фінансової, статистичної та іншої звітності, реєстрів податкового та бухгалтерського обліку, первинних документів, які використовуються в бухгалтерському та податковому обліку і пов'язані з нарахуванням і сплатою податків та зборів, та ін.

Рішення про проведення документальної планової чи позапланової перевірки приймається керівником контролюючого органу і *оформлюється наказом*.

Документальна планова перевірка проводиться відповідно до *плану-графіка перевірок*.

Не є предметом документальної планової перевірки питання трансфертного ціноутворення, визначені ст. 39 ПКУ.

Періодичність проведення документальних планових перевірок платників податків визначається залежно від ступеня ризику в діяльності таких платників податків, який поділяється на *високий, середній та незначний*. Платники податків з незначним ступенем

ризикую включаються до плану-графіка *не частіше, ніж раз на три календарних роки*, середнім - *не частіше ніж раз на два календарних роки*, високим - *не частіше одного разу на календарний рік*.

Право на проведення документальної планової перевірки платника податків надається лише у випадку, коли йому *не пізніше ніж за 10 календарних днів до дня проведення* зазначеної перевірки вручено під розписку або надіслано рекомендованим листом з повідомленням про вручення копію наказу про проведення документальної планової перевірки та *письмове повідомлення* із зазначенням дати початку проведення такої перевірки.

Документальна позапланова перевірка не передбачається у плані роботи контролюючого органу і проводиться за наявності хоча б однієї з обставин, визначених ПКУ.

Обставини, наявність хоча б однієї з яких дає право на здійснення позапланової перевірки, визначені п.78.1 ст. 78 ПКУ. Такими, наприклад, є неподання в установленій законом строк податкової декларації; подання уточнюючого розрахунку за період, який перевірявся контролюючим органом; не надання пояснень та документів на письмовий запит контролюючого органу протягом 10 робочих днів з дня отримання запиту; початок процедури реорганізації чи припинення діяльності; заявлення від'ємного значення з ПДВ більше 100 тис. грн., та ін.

Право на проведення **документальної позапланової** перевірки платника податків надається лише у випадку, коли йому *до початку проведення зазначеної перевірки вручено під розписку копію наказу* про проведення документальної позапланової перевірки.

Працівникам податкової міліції забороняється брати участь у проведенні планових та позапланових виїзних перевірок платників податків, якщо такі перевірки *не пов'язані з веденням оперативно-розшукових справ або здійсненням кримінального провадження*.

Документальна виїзна - перевірка, яка проводиться за місцезнаходженням платника податків чи місцем розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться така перевірка.

Документальна невиїзна - перевірка, яка проводиться в приміщенні контролюючого органу.

Присутність платників податків під час проведення документальних невиїзних перевірок *не обов'язкова*.

Документальна невізна позапланова електронна а (далі - електронна перевірка) - перевірка, що проводиться на підставі заяви платника з *незначним ступенем ризику*. Заява подається за 10 календарних днів до очікуваного початку проведення електронної перевірки.

Фактична - перевірка, що здійснюється за місцем *фактичного провадження* діяльності, розташування господарських або інших об'єктів права власності такого платника. Здійснюється щодо дотримання норм обігу готівки, порядку здійснення розрахункових операцій, ведення касових операцій, наявності ліцензій, патентів, свідоцтв, у тому числі про виробництво та обіг підакцизних товарів, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами).

Фактична перевірка здійснюється *без попередження* платника податків (особи) на підставі рішення, оформленого *наказом*, та за наявності хоча б однієї з обставин, визначених у п. 80.2 ст.80 ПКУ.

Фактична перевірка проводиться *двома і більше посадовими особами* контролюючого органу у присутності посадових осіб суб'єкта господарювання або його представника та/або особи, що фактично здійснює розрахункові операції.

Перед початком фактичної перевірки, з питань дотримання порядку здійснення розрахункових операцій та ведення касових операцій, посадовими особами контролюючих органів може бути проведена *контрольна розрахункова операція*.

Під час проведення перевірки посадовими особами, які здійснюють таку перевірку, *може проводитися хронометраж господарських операцій*. За результатами хронометражу складається довідка, яка підписується посадовими особами контролюючого органу та посадовими особами суб'єкта господарювання.

Умови та порядок допуску посадових осіб контролюючих органів до проведення документальних візних та фактичних перевірок

Посадові особи контролюючого органу мають право приступити до проведення документальної візної перевірки, фактичної перевірки за наявності підстав для їх проведення, та за умови пред'явлення або надіслання:

- направлення на проведення такої перевірки;
- копії наказу про проведення перевірки;
- службового посвідчення осіб, які зазначені в направленні на проведення перевірки.

Непред'явлення або ненадіслання у визначених випадках цих документів або пред'явлення документів, що оформлені з порушенням вимог, є підставою для недопущення посадових (службових) осіб контролюючого органу до проведення документальної виїзної або фактичної перевірки.

Посадові особи зобов'язані виконувати вимоги контролюючих органів щодо усунення виявлених порушень законів про оподаткування і підписати акт (довідку) про проведення перевірки та мають право надати заперечення на цей акт (довідку).

Строки проведення виїзних перевірок

Тривалість документальних планових перевірок не повинна перевищувати 30 робочих днів для великих платників податків, щодо суб'єктів малого підприємництва - 10 робочих днів, інших платників податків - 20 робочих днів.

Продовження строків проведення перевірок можливе за рішенням керівника контролюючого органу не більш як на 15 робочих днів для великих платників податків, щодо суб'єктів малого підприємництва - не більш як на 5 робочих днів, інших платників податків - не більш як на 10 робочих днів.

Тривалість документальних позапланових перевірок не повинна перевищувати 15 робочих днів для великих платників податків, щодо суб'єктів малого підприємництва - 5 робочих днів, для фізичних осіб - підприємців, які не мають найманих працівників - 3 робочі дні, інших платників податків - 10 робочих днів.

Продовження строків проведення перевірок можливе за рішенням керівника контролюючого органу не більш як на 10 робочих днів для великих платників податків, щодо суб'єктів малого підприємництва - не більш як на 2 робочих дні, інших платників податків - не більш як на 5 робочих днів.

Тривалість фактичних перевірок не повинна перевищувати 10 діб. *Продовження строку* таких перевірок здійснюється за рішенням керівника контролюючого органу не більш як на 5 діб.

Підставами для подовження строку перевірки є:

- заява суб'єкта господарювання (у разі необхідності подання ним документів, які стосуються питань перевірки);
- змінний режим роботи або підсумований облік робочого часу суб'єкта господарювання та/або його господарських об'єктів.

Для проведення електронної перевірки платник податків забезпечує подання до контролюючого органу в електронній формі з електронним підписом підзвітних осіб документів, які пов'язані з обчисленням та сплатою податків і зборів (якщо такі документи створюються таким платником податків в електронній формі та зберігаються на машинних носіях інформації).

Забороняється вилучення оригіналів первинних, фінансово-господарських, бухгалтерських та інших документів за винятком випадків, передбачених кримінальним процесуальним законодавством.

Отримання копій документів оформляється описом, копія якого вручається під підпис платнику податків або його законному представнику.

Оформлення результатів перевірок

Результати перевірок (крім камеральних та електронних перевірок) оформлюються у формі акта або довідки, які підписуються посадовими особами контролюючого органу та платниками податків або їх законними представниками (у разі наявності). У разі встановлення під час перевірки порушень складається *акт* у двох примірниках. Якщо такі порушення відсутні, складається *довідка*.

Акт (довідка), складений за результатами перевірки та підписаний посадовими особами, які проводили перевірку, у визначені строки, надається платнику податків або його законному представнику, який зобов'язаний його підписати.

У разі незгоди платника податків з висновками акта такий платник зобов'язаний підписати такий акт перевірки *із зауваженнями*, які він має право надати разом з підписаним примірником акта або окремо у передбачені строки.

У разі відмови платника від підписання акта (довідки) посадовими особами контролюючого органу складається відповідний акт, що засвідчує факт такої відмови.

Відмова платника податків або його законних представників від підписання акта перевірки або отримання його примірника не звільняє платника податків від обов'язку сплатити визначені контролюючим органом за результатами перевірки грошові зобов'язання.

В акті перевірки зазначаються як факти заниження, так і факти завищення податкових зобов'язань платника.

Податкове повідомлення-рішення приймається керівником (заступником) контролюючого органу *протягом десяти робочих днів з дня, наступного за днем вручення платнику податків акта перевірки* (за результатами фактичної перевірки - з дня реєстрації (надходження) акта такої перевірки до контролюючого органу за основним місцем обліку платника податків), *а за наявності заперечень до акта перевірки - протягом трьох робочих днів, наступних за днем розгляду заперечень і надання (надсилання) письмової відповіді платнику податків.*

До податкового повідомлення-рішення додається розрахунок податкового зобов'язання (ПЗ) та штрафних (фінансових) санкцій.

Податкове повідомлення-рішення надсилається (вручається) за кожним окремим податком, збором та/або разом із штрафними санкціями, а також за кожною штрафною санкцією та/або пенею за порушення строків розрахунків у сфері ЗЕД.

У разі зменшення (збільшення) контролюючим органом суми бюджетного відшкодування та/або зменшення суми збитків або від'ємного значення суми ПДВ платнику надсилаються (вручаються) окремі податкові повідомлення-рішення *під розписку або листом з повідомленням про вручення.*

Сплата податкового/ грошового зобов'язання, визначеного контролюючим органом

Податкове зобов'язання, самостійно визначене контролюючим органом, з причин, не пов'язаних з порушенням податкового законодавства, платник податків зобов'язаний сплатити у строки, визначені в ПКУ та в ст. 297 Митного кодексу України, а якщо такі строки не визначено, - протягом 30 календарних днів, що настають за днем отримання податкового повідомлення-рішення.

У разі визначення грошового зобов'язання контролюючим органом за підставами, зазначеними у підпунктах 54.3.1, 54.3.2, 54.3.4-54.3.6 п. 54.3 ст. 54 ПКУ, платник податків зобов'язаний сплатити

нараховану суму грошового зобов'язання *протягом 10 календарних днів*, що настають за *днем отримання податкового повідомлення-рішення*, крім випадків оскарження рішення.

У разі оскарження рішення контролюючого органу про нараховану суму грошового зобов'язання платник податків зобов'язаний самостійно погасити узгоджену суму, а також пеню та штрафні санкції за їх наявності *протягом 10 календарних днів, наступних за днем такого узгодження*.

2.4. Відповідальність платників податків за порушення податкового законодавства. Порядок нарахування штрафних санкцій за порушення податкового законодавства

Податковими правопорушеннями є протиправні діяння (дія чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів, та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, *що призвели до невиконання або неналежного виконання законодавства*.

Види відповідальності

За порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства застосовуються такі види ***юридичної відповідальності***:

- фінансова;
- адміністративна;
- кримінальна.

Фінансова відповідальність встановлюється та застосовується згідно з ПКУ та іншими законами, застосовується у вигляді штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) та/або пені.

Суми штрафних (фінансових) санкцій та пені зарховуються до бюджетів, до яких зарховуються відповідні податки та збори.

Застосування штрафних (фінансових) санкцій *не звільняє* платників податків *від обов'язку сплатити до бюджету належні суми податків та зборів*, а також від застосування до них інших заходів, передбачених ПКУ.

Граничні строки застосування штрафних (фінансових) санкцій до платників податків відповідають строкам давності для нарахування податкових зобов'язань (1095 календарних днів).

У разі вчинення платником податків *двох або більше* порушень законів з питань оподаткування та іншого законодавства, штрафні санкції застосовуються за кожне вчинене разове та триваюче порушення окремо.

У разі застосування контролюючими органами до платника податків штрафних (фінансових) санкцій, такому платнику податків надсилаються (вручаються) *податкові повідомлення - рішення*.

За одне податкове правопорушення контролюючий орган може застосувати тільки *один вид штрафної* (фінансової) *санкції*, передбаченої ПКУ та іншими законами України.

Вид порушення	Розмір штрафу
Неподання у передбачені строки заяв або документів для взяття на облік у відповідному контролюючому органі, реєстрації змін місцезнаходження чи внесення інших змін до своїх облікових даних, неподання виправлених документів для взяття на облік чи внесення змін, подання з помилками чи у неповному обсязі, неподання відомостей стосовно осіб, відповідальних за ведення бухгалтерського обліку та/або складення податкової звітності за ті самі дії, вчинені протягом року	на самозайнятих осіб - 170 грн., на юридичних осіб, відокремлені підрозділи - 510 грн..
Неподання банками або іншими фінансовими установами відповідним контролюючим органам в установленій строк повідомлення про відкриття або закриття рахунків платників податків	340 грн. і 1020 грн. відповідно
Неподання або несвоєчасне подання платником податків або іншими особами, зобов'язаними нараховувати та сплачувати податки, збори податкових декларацій (розрахунків)	340 грн. за кожний випадок неподання або затримки 170 грн., за кожне таке неподання або несвоєчасне подання
Ті самі дії, вчинені платником податків, до якого протягом року було застосовано штраф за таке порушення	1020 грн. -«-
У разі якщо контролюючий орган самостійно визначає податкові зобов'язання, зменшення суми бюджетного відшкодування та/або від'ємного значення ПДВ	25% визначеного ПЗ, завищеного бюджетного відшкодування
При повторному протягом 1095 днів визначенні контролюючим органом суми ПЗ з цього податку, зменшення суми бюджетного відшкодування	50 % -«-
Відчуження майна, яке перебуває у податковій заставі, без згоди контролюючого органу	вартість відчуженого майна
Несплата узгодженого грошового зобов'язання та/або авансових внесків з податку на прибуток підприємств протягом встановлених строків -	

при затримці до 30 календарних днів включно, наступних за останнім днем строку сплати суми грошового зобов'язання	10 % погашеного податкового боргу
при затримці більше 30 календарних днів	20 % -«-
Ненарахування, неутримання та/або несплата (неперерахування) податків платником податків, у тому числі податковим агентом, до або під час виплати доходу на користь іншого платника податків	25 % податку, що підлягає нарахуванню (сплаті)
Ті самі дії, вчинені повторно протягом 1095 днів	50 % -«-
Ті самі дії, вчинені протягом 1095 днів втретє та більше	75 % -«-

Після закінчення встановлених строків погашення узгодженого грошового зобов'язання на суму податкового боргу (включаючи суму штрафних санкцій за їх наявності та без урахування суми пені) *нараховується пеня із розрахунку 120 % річних облікової ставки НБУ, діючої на день виникнення такого податкового боргу або на день його (його частини) погашення, залежно від того, яка з величин таких ставок є більшою, за кожний календарний день прострочення у його сплаті.*

При донарахуваннях *контролюючим органом або платником самостійно*, пеня нараховується у день настання строку погашення податкового зобов'язання - із розрахунку 120 % річних облікової ставки НБУ, діючої на день заниження, - на суму такого заниження та за весь період заниження (в т. ч. за період оскарження).

При виплаті (нарахуванні) доходів на користь платників податків - фізичних осіб, та/або контролюючим органом під час перевірки такого податкового агента пеня нараховується у день настання строку погашення податкового зобов'язання - із розрахунку 120 % річних облікової ставки НБУ, діючої на день виплати (нарахування) доходів на користь фізичних осіб.

При погашенні суми податкового боргу (його частини) кошти у першу чергу зараховуються в рахунок податкового зобов'язання, в наступну чергу - у рахунок погашення штрафів, в останню чергу - в рахунок пені.

Адміністративна та кримінальна відповідальність передбачена відповідно Кодексом про адміністративні порушення (КоАП) та Кримінальним кодексом України, і застосовується до посадових осіб платників податків.

2.5. Порядок оскарження дій податкових органів

Рішення, прийняті контролюючим органом, можуть бути оскаржені *в адміністративному або судовому порядку*.

В адміністративному порядку платник має право звернутися до контролюючого органу *вищого рівня* у письмовій формі (за потреби - з засвідченими копіями документів, розрахунками та доказами) із скаргою про перегляд рішення протягом 10 календарних днів, що настають за днем його отримання.

Контролюючими органами *вищого рівня є*:

- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, - для контролюючих органів в АРК, містах Києві та Севастополі, областях, міжрегіональних територіальних органів та митниць;
- контролюючі органи в АРК, містах Києві та Севастополі, областях, міжрегіональні територіальні органи - для державних податкових інспекцій, які їм підпорядковуються.

Скарги на рішення *державних податкових інспекцій* подаються до контролюючих органів в АРК, містах Києві та Севастополі, областях, міжрегіональних територіальних органів.

Скарги на рішення контролюючих органів в АРК, містах Києві та Севастополі, областях, міжрегіональних територіальних органів та митниць подаються *до центрального органу* виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Платник податків одночасно з поданням скарги контролюючому органу вищого рівня *зобов'язаний письмово повідомляти контролюючий орган про оскарження рішення*.

У разі коли контролюючий орган приймає рішення про повне або часткове незадоволення скарги платника податків, такий платник податків має право звернутися протягом 10 календарних днів, наступних за днем отримання рішення про результати розгляду скарги, зі скаргою *до контролюючого органу вищого рівня*.

Контролюючий орган, який розглядає скаргу платника податків, зобов'язаний прийняти вмотивоване рішення та надіслати його *протягом 20 календарних днів*, наступних за днем отримання скарги,

на адресу платника податків поштою з повідомленням про вручення або надати йому під розписку.

Керівник (його заступник або інша уповноважена посадова особа) відповідного контролюючого органу може прийняти рішення *про продовження строку розгляду* скарги платника податків понад 20-денний строк, але *не більше 60 календарних днів*, та письмово повідомити про це платника податків

Якщо вмотивоване рішення за скаргою не надсилається платнику протягом 20-денного строку або протягом продовженого строку, така *скарга вважається повністю задоволеною* на користь платника податків з дня, наступного за останнім днем зазначених строків.

Скарга вважається також *повністю задоволеною* на користь платника податків, якщо рішення про продовження строків її розгляду *не було надіслано* платнику податків *до закінчення 20-денного строку*.

Рішення *центрального органу* виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, прийняте за розглядом скарги платника податків, *є остаточним і не підлягає подальшому адміністративному оскарженню*, але може бути оскаржене *в судовому порядку*.

Не підлягає оскарженню грошове зобов'язання, *самостійно визначене платником* податків.

Якщо контролюючий орган самостійно визначає грошове зобов'язання платника податків за причинами, *не пов'язаними із порушенням податкового законодавства*, такий платник податків має право на адміністративне оскарження рішень контролюючого органу *протягом 30 календарних днів*, що настають за днем надходження податкового повідомлення-рішення (рішення) контролюючого органу.

Скарга зупиняє виконання платником податків грошових зобов'язань, визначених у податковому повідомленні-рішенні (рішенні), на строк *від дня подання такої скарги* до контролюючого органу *до дня закінчення* процедури адміністративного *оскарження*.

Протягом зазначеного строку податкові вимоги з податку, що оскаржується, не надсилаються, а сума грошового зобов'язання, що оскаржується, *вважається неузгодженою*.

Процедура адміністративного оскарження закінчується:

- днем, наступним за останнім днем строку, передбаченого для подання скарги, коли така скарга не була подана у зазначений строк;
- днем отримання платником рішення відповідного контролюючого органу про повне задоволення скарги;
- днем отримання платником податків рішення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику;
- днем звернення платника до контролюючого органу із заявою про розстрочення, відстрочення грошових зобов'язань, що оскаржувались.

День закінчення процедури адміністративного ***оскарження*** вважається ***днем узгодження*** грошового зобов'язання платника податків.

З урахуванням строків давності платник податків має право оскаржити ***в суді*** податкове повідомлення - рішення або інше рішення контролюючого органу ***у будь-який момент*** після отримання такого рішення (***протягом місяця***, що настає за днем закінчення процедури адміністративного оскарження).

Рішення контролюючого органу, ***оскаржене в судовому порядку***, ***не підлягає адміністративному оскарженню***.

При зверненні платника податків до суду з позовом щодо визнання недійсним рішення контролюючого органу грошове зобов'язання ***вважається неузгодженим*** до дня набрання судовим рішенням законної сили.

Пеня та штрафні санкції, нараховані на суму грошового зобов'язання (її частку), скасовану за результатами адміністративного чи судового оскарження, ***також підлягають скасуванню***.

Питання для самоконтролю

1. Які ланки входять до системи органів державної податкової служби?
2. Які види перевірок ви знаєте? Терміни перевірок.
3. Назвіть контролюючі органи та органи стягнення.
4. У який спосіб надається податкова декларація до податкового органу?
5. Назвіть терміни надання податкової декларації до податкових органів?

6. Назвіть строки сплати податкового зобов'язання? Яке податкове зобов'язання є узгодженим? У чому полягає різниця між поняттями «грошове зобов'язання» та «податкове зобов'язання»?

7. Який встановлено строк сплати грошового зобов'язання за результатами перевірки?

8. Які види відповідальності за порушення податкового законодавства?

9. Яким чином можна оскаржити рішення органів ДПС?

ТЕМА 3. ОБЛІК ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ І НАДХОДЖЕНЬ ПОДАТКІВ ДО БЮДЖЕТУ

3.1. Облік юридичних осіб – платників податків

3.2. Облік фізичних осіб – платників податків

3.3. Облік нарахування і надходження податків до бюджету

Література: 2,4

3.1. Облік юридичних осіб – платників податків

Облік платників податків є однією з основних функцій податкової служби.

Платники податків підлягають реєстрації або взяттю на облік у контролюючих органах *за місцезнаходженням* юридичних осіб, відокремлених підрозділів юридичних осіб, а також за місцем розташування (реєстрації) їх підрозділів, рухомого та нерухомого майна, об'єктів оподаткування або об'єктів, які пов'язані з оподаткуванням або через які провадиться діяльність (неосновне місце обліку). Взяття на облік здійснюється після їх державної реєстрації.

Платник податків зобов'язаний стати на облік *за основним та неосновним місцем обліку*, повідомляти про всі об'єкти оподаткування і об'єкти, пов'язані з оподаткуванням, контролюючі органи за основним місцем обліку згідно з порядком обліку платників податків.

Заява про взяття на облік платника податків *за неосновним місцем обліку* подається *протягом 10 робочих днів* після створення відокремленого підрозділу, реєстрації рухомого чи нерухомого майна

чи відкриття об'єкта чи підрозділу, через які провадиться діяльність або які підлягають оподаткуванню.

Взяття на облік *за основним місцем* обліку юридичних осіб та їх відокремлених підрозділів як платників податків та зборів здійснюється *не пізніше наступного робочого дня* з дня отримання зазначених відомостей.

Взяття на облік підтверджується *випискою з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців*; наступного робочого дня з дня взяття на облік за основним місцем обліку надсилається (видається) *довідка про взяття на облік*.

Інформація про платників податків формується і зберігається у спеціальних автоматизованих реєстрах: *Єдиному банку даних про платників податків - юридичних осіб та Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків*.

3.2. Облік фізичних осіб – платників податків

Окремо в податкових органах ведеться облік платників податків - фізичних осіб.

Платники податків підлягають реєстрації або взяттю на облік у контролюючих органах *за місцем проживання особи* (основне місце обліку), а також за місцем розташування рухомого та нерухомого майна, об'єктів оподаткування або об'єктів, які пов'язані з оподаткуванням або через які провадиться діяльність (неосновне місце обліку).

Всі фізичні особи - платники податків та зборів реєструються у контролюючих органах шляхом включення відомостей про них до *Державного реєстру фізичних осіб - платників податків* у визначеному порядку (далі – ДРФО).

Фізичні особи - підприємці та особи, які мають намір провадити незалежну професійну діяльність, підлягають взяттю на облік у контролюючих органах як самозайняті особи.

Облік платників податків у контролюючих органах ведеться *за податковими номерами*.

Облік фізичних осіб – платників податків, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного

номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган державної податкової служби, ведеться *за прізвищем, ім'ям, по батькові та серією і номером паспорта*.

Фізичні особи – платники податків зобов'язані подавати органам державної податкової служби відомості про зміну даних, які вносяться до облікової картки або повідомлення протягом місяця з дня виникнення таких змін.

Облік самозайнятих осіб

Приватні нотаріуси та інші фізичні особи, умовою ведення незалежної професійної діяльності яких згідно із законом є державна реєстрація такої діяльності у відповідному уповноваженому органі та отримання свідоцтва про реєстрацію чи іншого документа (дозволу, сертифіката тощо), що підтверджує право фізичної особи на ведення незалежної професійної діяльності, протягом 10 календарних днів після такої реєстрації *зобов'язані стати на облік у контролюючому органі за місцем свого постійного проживання*.

Фізичній особі, яка провадить незалежну професійну діяльність, видається довідка про взяття на облік із зазначенням строку, який вказаний у свідоцтві про реєстрацію чи іншому документі (дозволі, сертифікаті тощо), що підтверджує право фізичної особи на провадження незалежної професійної діяльності.

3.3. Облік нарахування і надходження податків до бюджету

Облік податків, зборів та єдиного внеску ведеться підрозділами Міжрегіонального головного управління Міндоходів - Центрального офісу з обслуговування великих платників (далі - Міжрегіональне ГУ), спеціалізованих ДПІ з обслуговування великих платників (далі - СДПІ), ДПІ в районах, містах (крім міст Києва та Севастополя), районах у містах, об'єднаних ДПІ відповідно до функціональних повноважень.

Облік митних платежів, передоплати та інших платежів, *які сплачуються під час митного оформлення товарів*, ведеться підрозділами ГУ Міндоходів відповідно.

Щорічно з метою обліку нарахованих і фактично сплачених сум податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску територіальними органами Міндоходів відкриваються ***інтегровані картки*** платників за

кожним платником та кожним видом платежу, які повинні сплачуватися платниками, а для обліку сум передоплати - за кожним платником: для діючих підприємств – з початку року, для новостворених – з моменту взяття на облік. У них зазначаються суми нарахованих податків, фактично сплачених, та виводиться сальдо розрахунків (переплата або недоїмка).

*При переведенні на обслуговування платника з одного територіального органу Міндоходів до іншого (взяття на облік/зняття з обліку) у зв'язку зі зміною місцезнаходження (місця проживання/місця обслуговування платника), проводиться *закриття та передача інтегрованих карток* до територіального органу Міндоходів *за новим місцезнаходженням*.*

Інтегровані картки при знятті з обліку в територіальних органах Міндоходів закриваються також *після списання* податкового боргу, штрафних санкцій та пені, нарахованих на суму погашеного та/або списаного боргу.

Форми інтегрованих карток платника мають лицьовий та зворотний боки.

Зворотний бік інтегрованої картки відображає стан розрахунків платника (суми нарахованого та сплаченого платежів, пені, штрафних (фінансових) санкцій, процентів за користування розстроченням (відстроченням) грошових зобов'язань (податкового боргу), суми податкового боргу, недоїмки із сплати єдиного внеску, надміру та/або помилково сплачені, заявлені до відшкодування тощо) за податками, зборами, єдиним внеском, митними платежами, операції, що проводяться з коштами передоплати.

На **лицьовому боці** інтегрованої картки відображається додаткова інформація щодо стану розрахунків платника за податками, зборами, єдиним внеском, митними платежами та передоплатою.

Усі вартісні операції в інтегрованій картці платника здійснюються у гривнях з двома десятковими знаками.

У разі *усного звернення платника* здійснюється *звірення стану розрахунків* платника за податками, зборами, митними платежами, єдиним внеском та передоплатою за відповідний звітний період.

На *письмову вимогу* платника *звірення стану розрахунків* за податками, зборами, митними платежами та єдиним внеском за звітний період *оформляється актом*.

Посадовими особами ГУ Міндоходів на підставі даних інтегрованої картки *щороку станом на 1 січня* здійснюється *інвентаризація взаєморозрахунків за кожним платником* та оформлюється акт про звірення залишків сум коштів, обидва примірники якого направляються листом з повідомленням про вручення платнику податків для узгодження суми залишку. Протягом 30 днів з дати складання ГУ Міндоходів акта про звірення залишків перший примірник, підписаний платником, повинен бути повернений ГУ Міндоходів.

Облік нарахованих сум платежів

1. Нарахуванню в інтегрованій картці платника підлягають:

- зобов'язання, штрафні санкції та пеня за податками, зборами, митними платежами, самостійно визначені платником;
- суми до сплати єдиного внеску, самостійно визначені платником;
- зобов'язання, штрафні санкції та пеня за податками, зборами, митними платежами, суми до сплати єдиного внеску визначені та узгоджені територіальним органом Міндоходів;
- пеня за порушення встановлених строків погашення узгоджених сум зобов'язань за податками, зборами, митними платежами, єдиним внеском;
- пеня на суму заниження податкового зобов'язання, нарахованого територіальним органом Міндоходів або платником;
- проценти за користування розстроченням (відстроченням).

Записи про *нарахування* платежів проводяться на підставі податкових декларацій, звітів, розрахунків, довідок про авансові платежі; рішень за актами перевірок; рішень контролюючого органу вищого рівня щодо скасування податків, зборів; рішень, постанов, ухвал суду, тощо.

Облік надходження сум податків, зборів, митних платежів, передоплати та єдиного внеску, помилково та/або надміру сплачених сум грошових зобов'язань та єдиного внеску

Записи про суми *фактичних* надходжень до бюджету проводяться на підставі таких документів:

- виписок з особових рахунків банків з додатками копій платіжних доручень на перерахування коштів з рахунку платника на рахунок бюджету;

- копій платіжних доручень відділень банку та повідомлень до них у разі приймання платежів готівкою;

- талонів поштових переказів (при сплаті платежів через установи зв'язку).

Помилково та/або надміру сплачені суми податків, зборів, що обліковуються в інтегрованій картці платника більше 1095 днів без руху, за умови відсутності заяви платника про їх повернення, підлягають списанню.

Питання для самоконтролю

1. Чи дозволяється здійснювати підприємницьку діяльність без державної реєстрації?

2. Які документи повинен подати суб'єкт підприємницької діяльності для взяття на облік в податкових органах?

3. У який термін після отримання Свідоцтва про держреєстрацію повинні подати фізичні і юридичні особи до податкового органу?

4. Що таке інтегрована картка платників, порядок її ведення?

Тема 4. АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК

4.1. Сутність і призначення акцизного податку

4.2. Елементи акцизного податку

4.3. Порядок нарахування і сплати акцизного податку

4.4. Пільги щодо сплати акцизного податку

Література: 1,2,4

4.1. Сутність і призначення акцизного податку

Акцизний податок – це непрямий податок на високорентабельні та монополні товари, що включається до ціни цих товарів і сплачується в кінцевому підсумку покупцем, а не виробником товарів.

На відміну від ПДВ:

1) акцизним податком оподатковуються тільки товари, і не оподатковуються роботи і послуги;

2) об'єктом оподаткування є повна вартість товарів;

3) кожна група підакцизних товарів має визначену ставку;

4) акцизний податок сплачується лише один раз (ПДВ на всіх етапах руху товарів).

До *підакцизних товарів* в Україні належать:

- спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво;
- тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну;
- нафтопродукти, скраплений газ;
- автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли.

4.2. Елементи акцизного податку

Платники податку.

1. Особа, яка виробляє підакцизні товари (продукцію) на митній території України, у тому числі з давальницької сировини.

2. Особа – суб'єкт господарювання, яка ввозить підакцизні товари (продукцію) на митну територію України.

3. Фізична особа – резидент або нерезидент, яка ввозить підакцизні товари (продукцію) на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню, відповідно до митного законодавства.

4. Особа, яка реалізує конфісковані підакцизні товари (продукцію), підакцизні товари (продукцію), визнані безхазяйними, якщо ці товари (продукція) підлягають реалізації.

5. Особа, яка реалізує або передає у володіння, користування чи розпорядження підакцизні товари (продукцію), що були ввезені на митну територію України із звільненням від оподаткування до закінчення визначеного строку.

6. Особа, на яку покладається дотримання вимог митних режимів, що передбачають звільнення від оподаткування, у разі порушення таких вимог.

7. Особа, на яку покладається виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів (продукції), на які встановлено ставку податку 0 гривень за 1 літр 100-відсоткового спирту, 0 євро за 1000 кг нафтопродуктів у разі порушення таких умов.

8. Особа, на яку при здійсненні операцій з підакцизними товарами, які не підлягають оподаткуванню або звільнюються від

оподаткування, покладається виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів в разі порушення таких умов.

9. Платниками **особливого податку на операції з відчуження цінних паперів та операцій з деривативами** є фізична або юридична особа - резидент або нерезидент (в тому числі їх відокремлені підрозділи), які проводять операції з деривативами або з продажу, обміну або інших способів відчуження цінних паперів, крім передбачених п. 213.2 ст. 213 ПКУ випадків.

10. Особа - власник ввезених на митну територію України транспортних засобів, що переобладнуються у легкові автомобілі, з яких справляється акцизний податок.

Об'єктами оподаткування є операції з:

- реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів;
- реалізації (передачі) підакцизних товарів (продукції) з метою власного споживання, промислової переробки, здійснення внесків до статутного капіталу, а також своїм працівникам;
  - ввезення підакцизних товарів на митну територію України;
  - реалізації конфіскованих підакцизних товарів, підакцизних товарів, визнаних безхазяйними, підакцизних товарів, за якими не звернувся власник до кінця строку зберігання, та підакцизних товарів, що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходять у власність держави;
  - реалізації або передачі у володіння, користування чи розпорядження підакцизних товарів, що були ввезені на митну територію України із звільненням від оподаткування до закінчення строку, визначеного законодавством;
  - обсяги та вартість втрачених підакцизних товарів (продукції), що перевищують встановлені норми втрат;
  - операції з продажу, обміну або інших способів відчуження цінних паперів, де відбувається перехід права власності на цінні папери, та операції з деривативами, крім операцій, що здійснюються на міжбанківському ринку деривативів.

Ставки податку є єдиними на всій території України:

- адвалорні,
- специфічні,
- адвалорні та специфічні одночасно.

База оподаткування

У разі обчислення податку із застосуванням адвалорних ставок базою оподаткування є:

- вартість реалізованого товару, *виробленого* на митній території України, за встановленими виробником *максимальними роздрібними цінами без податку на додану вартість та з урахуванням акцизного податку;*

- вартість товарів (продукції), *що ввозяться* на митну територію України, за встановленими імпортером *максимальними роздрібними цінами* на товари (продукцію), які він імпортує, *без податку на додану вартість та з урахуванням акцизного податку.*

У разі обчислення податку із застосуванням специфічних ставок з вироблених на митній території України або ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) **базою оподаткування є їх величина**, визначена в одиницях виміру ваги, об'єму, кількості товару (продукції), об'єму циліндрів двигуна автомобіля або в інших натуральних показниках.

4.3. Порядок нарахування і сплати акцизного податку

Особливості визначення дати виникнення податкових зобов'язань:

- датою виникнення податкових зобов'язань щодо підакцизних товарів (продукції), *вироблених* на митній території України, є *дата їх реалізації* особою, яка їх виробляє, незалежно від цілей і напрямів подальшого використання таких товарів (продукції). *Реалізацією* відповідно до ст. 14 ПКУ є *відвантаження* товарів (продукції).

- датою виникнення податкового зобов'язання щодо зіпсованого, знищеного, втраченого підакцизного товару є *дата складання відповідного акта.*

- датою виникнення податкових зобов'язань у разі *ввезення* підакцизних товарів (продукції) на митну територію України є *дата подання митної декларації для митного оформлення.*

- при передачі підакцизних товарів (продукції), *вироблених з давальницької сировини*, датою виникнення податкових зобов'язань є *дата їх відвантаження* виробником замовнику.

- при використанні підакцизних товарів (продукції) *для власних виробничих потреб* датою виникнення податкових зобов'язань є *дата*

їх передачі для такого використання, крім використання для виробництва підакцизних товарів (продукції).

Порядок обчислення податку з товарів, вироблених на митній території України

1. Суми податку визначаються платником податку самостійно, виходячи з об'єктів оподаткування, бази оподаткування та ставок податку, що діють на дату виникнення податкових зобов'язань (на дату відвантаження готової продукції її замовнику – при виробленні із давальницької сировини).

2. Податок з товарів, на які встановлені ставки податку в іноземній валюті, сплачується у національній валюті і розраховується за офіційним курсом НБУ, що діє на перший день кварталу, в якому здійснюється реалізація товару, і залишається незмінним протягом кварталу.

3. Забороняється сплата сум податку шляхом взаємних заліків, зустрічних зобов'язань, векселями та в інших формах, що не передбачають сплати сум такого податку коштами.

Порядок обчислення податку з товарів, які ввозяться на митну територію України

1. Суми податку, що підлягають сплаті, визначаються платниками податку самостійно, виходячи з об'єктів оподаткування, бази оподаткування та ставок податку.

2. Податок обчислюється у національній валюті за офіційним курсом НБУ на дату подання митному органу митної декларації до митного оформлення.

Особливості обчислення податку за адвалорними ставками

1. Встановлення максимальних роздрібних цін на підакцизні товари здійснюється виробником або імпортером товарів (продукції) шляхом декларування таких цін.

2. Декларація про максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари (далі – декларація), встановлені виробником або імпортером товарів, подається відповідно центральному органу державної податкової служби або спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади в галузі митної справи не пізніше ніж за п'ять календарних днів до дати встановлення максимальних роздрібних цін.

3. У декларації повинні міститися відомості про встановлені максимальні роздрібні ціни *на всі підакцизні товари, і дата, з якої встановлюються максимальні роздрібні ціни.*

4. Декларація подається у двох примірниках уповноваженою особою виробника або імпортера підакцизних товарів, один з яких повертається у день її подання виробнику або імпортеру із зазначенням дати прийняття та реєстраційного номера прийнятої декларації та засвідчений печаткою.

5. Установлені максимальні роздрібні ціни на перелічені у декларації товари запроваджуються з 1-го числа місяця, що настає за місяцем, у якому подано декларацію.

6. Зміна будь-яких відомостей, що містяться у поданій декларації, може здійснюватися не частіше одного разу на місяць.

7. У суб'єкта господарювання, що здійснює роздрібну торгівлю підакцизними товарами (крім роздрібною торгівлі тютюновими виробами), на які встановлено *адвалорні ставки* податку, у місці торгівлі такими товарами повинні бути розміщені на видному місці *засвідчені копії чинних декларацій.*

8. Встановлені виробником або імпортером максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари (продукцію) *повинні наноситися на споживчу упаковку* таких товарів разом з датою їх виробництва.

Особливості обчислення податку з тютюнових виробів

1. Обчислення сум податку з тютюнових виробів здійснюється одночасно *за адвалорними та специфічними ставками.*

2. При визначенні податкового зобов'язання на сигарети одного найменування сума акцизного податку, обчислена одночасно за встановленими адвалорною та специфічною ставками акцизного податку, *не повинна бути меншою встановленого мінімального акцизного податкового зобов'язання.*

3. За наявності у місці торгівлі тютюновими виробами таких виробів одного найменування, на пачках, коробках яких зазначені різні максимальні роздрібні ціни, продаж таких тютюнових виробів здійснюється за цінами, не вищими ніж зазначені на відповідних пачках, коробках.

Отже, для того, щоб обчислити суму акцизного податку по вітчизняних товарах, ставки по яких визначено у відсотках, необхідно

визначити оподатковуваний оборот, що включає суму акцизного податку:

$$OO_{\text{в}} = (C + П) / (100 - A) \times 100\%, \quad (5.1)$$

де С – собівартість виробництва;

П – прибуток;

А – ставка акцизного податку.

По імпортних товарах, придбаних за іноземну валюту, оподатковуваний оборот визначається виходячи з їх митної вартості з врахуванням фактично сплачених сум мита:

$$O_i = MB + M, \quad (5.2)$$

де MB – митна вартість товару;

M – сума сплаченого мита.

Сума акцизного податку визначається за формулою:

$$AZ = OO \times A / 100\% \quad (5.3)$$

Порядок і строки сплати податку

Суми податку з підакцизних товарів, *вироблених на митній території України* перераховуються до бюджету виробниками підакцизних товарів (продукції) *протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку для подання податкової декларації* за місячний податковий період.

Суми податку з алкогольних напоїв, для виробництва яких використовується спирт етиловий неденатурований, сплачуються *при придбанні марок* акцизного податку.

Підприємства, які виробляють вина виноградні з додаванням спирту та міцні, вермути, інші зброджені напої з додаванням спирту, суміші із зброджених напоїв з додаванням спирту, суміші зброджених напоїв з безалкогольними напоями з додаванням спирту, сплачують податок *при придбанні марок* акцизного податку.

Власник готової продукції, виробленої *з давальницької сировини*, сплачує податок виробнику (переробнику) *не пізніше дати відвантаження готової продукції* такому власнику або за його дорученням іншій особі.

Податок *із ввезених на митну територію України* підакцизних товарів (продукції) сплачується платниками податку *до або в день подання митної декларації*.

У разі ввезення маркованої підакцизної продукції на митну територію України податок сплачується під час придбання марок акцизного податку з доплатою (у разі потреби) на день подання митної декларації.

4.4. Пільги щодо сплати акцизного податку

Операції з підакцизними товарами, які не підлягають оподаткуванню:

- вивезення (експорту) підакцизних товарів (продукції) платником податку за межі митної території України;
- ввезення на митну територію України раніше експортованих підакцизних товарів, у яких виявлено недоліки, для їх повернення експортеру.

Операції з підакцизними товарами, які звільняються від оподаткування:

- реалізації легкових автомобілів для інвалідів, оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, коштів фондів загальнообов'язкового державного страхування, а також легкових автомобілів спецпризначення, оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів;
- ввезення підакцизних товарів для офіційного (службового) користування дипломатичними представництвами іноземних держав, консульськими установами іноземних держав та для особистого використання членами диппредставництв іноземних держав, консульських установ іноземних держав;
- ввезення підакцизних товарів, якщо при цьому згідно із законодавством України не справляється ПДВ у зв'язку з розміщенням товарів (продукції) у митних режимах: транзиту, митного складу, знищення або руйнування, відмови на користь держави, магазину безмитної торгівлі, тимчасового ввезення, переробки на митній території України;
- безоплатної передачі для знищення конфіскованих підакцизних товарів;

- реалізації чи ввезення підакцизних товарів, крім нафтопродуктів, вироблених на митній території України, що використовуються як *сировина для виробництва підакцизних товарів*;
- ввезення фізичними особами на митну територію України підакцизних товарів в обсягах, що не перевищують норм безмитного ввезення, встановлених законом;
- реалізації безпосередньо вітчизняними виробниками алкогольних напоїв і тютюнових виробів *магазинам безмитної торгівлі*;
- ввезення на митну територію України підакцизних товарів (крім алкогольних напоїв і тютюнових виробів) як міжнародної технічної допомоги, або як гуманітарної допомоги;
- інші.

Питання для самоконтролю

1. Які ви знаєте групи підакцизних товарів?
2. Хто є платником акцизного податку?
3. Що є об'єктом і базою оподаткування акцизу?
4. Який порядок обчислення податку?
5. Який порядок сплати податку?
6. Який порядок подання звітності з податку до органів ДПС?
7. Назвіть особливості оподаткування тютюнових виробів?
8. За якими ставками обчислюється акцизний податок?
9. Які операції не підлягають оподаткуванню акцизним податком?

ТЕМА 5. МИТО

5.1. Сутність мита, його види.

5.2. Порядок обчислення і сплати мита.

Література: 4,5

5.1. Сутність мита, його види

Мито – це непрямий податок на товари та інші предмети, які перегинають кордон України.

За економічним змістом і характером дії мито належить до вартісних ринкових регуляторів зовнішньоторговельного обороту, тобто, як будь-який інший непрямий податок, мито збільшує ціну товару і знижує його конкурентоспроможність.

За своєю роллю мито займає особливе місце в системі непрямих податків. Так, оподаткування товарів, робіт і послуг податком на додану вартість має на меті насамперед наповнення дохідної частини державного бюджету. На відміну від цього основні цілі застосування мита - це перш за все:

- реалізація зовнішньоторговельної політики держави;
- створення сприятливих умов для розвитку національного виробника (зокрема, окремих галузей економіки);
- встановлення справедливого конкурентного середовища на внутрішньому ринку країни;
- забезпечення оптимального платіжного балансу;
- формування раціональної структури експорту та імпорту;
- сприяння структурній перебудові економіки країни;
- наповнення дохідної частини державного бюджету;
- сприяння інтеграції економіки країни до світового економічного простору.

В Україні розрізняють такі *види мита*:

- ввізне – встановлюється при ввезенні товарів на митну територію України;
- вивізне - встановлюється при вивезенні товарів за межі митної території України;
- сезонне - встановлюється незалежно від інших видів мита на термін не менше 60 к/днів та не більше як на 120 послідовних к/днів;
- особливі види мита: спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне.

Спеціальне мито – застосовується як захисний засіб, якщо товари ввозять в такій кількості або на таких умовах, які завдають чи загрожують завдати шкоди вітчизняним виробникам подібних товарів;

Антидемпінгове мито – застосовується тоді, коли ввозять товари за ціною, нижчою за їх конкурентну ціну в країні експорту на момент такого експорту, якщо таке ввезення завдає чи загрожує завдати шкоди вітчизняним виробникам подібних товарів; а також при вивезенні товарів за межі України за ціною, нижчою за ціни інших

експортерів цих товарів, якщо таке вивезення завдає шкоди загальнонаціональним інтересам України;

Компенсаційне мито – застосовується, коли ввозять в Україну товари, при виробництві або експорті яких використовувалась субсидія, якщо таке ввезення завдає шкоди вітчизняним виробникам подібних товарів, а також при вивезенні товарів, якщо таке вивезення зашкоджує державним інтересам України.

5.2. Порядок обчислення і сплати мита

Платниками мита є:

- особа, яка ввозить товари на митну територію України чи вивозить товари з митної території України у порядку та на умовах, встановлених Митним Кодексом;

- особа, на адресу якої надходять товари, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових або експрес-відправленнях, несупроводжуваному багажі, вантажних відправленнях;

- особа, на яку покладається обов'язок дотримання вимог митних режимів, які передбачають звільнення від оподаткування митом, у разі порушення таких вимог;

- особа, яка використовує товари, митне оформлення яких було здійснено з умовним звільненням від оподаткування, не за цільовим призначенням та/або всупереч умовам чи цілям такого звільнення згідно з Митним Кодексом, іншими законами України, а також будь-які інші особи, які безпідставно використовують звільнення від оподаткування митом (податкову пільгу);

- особа, яка реалізує або передає у володіння, користування чи розпорядження товари, що були випущені у вільний обіг на митній території України із звільненням від оподаткування митними платежами, до закінчення визначеного законом строку;

- особа, яка реалізує товари, транспортні засоби відповідно до ст. 243 Митного Кодексу (МКУ).

Об'єктом оподаткування є митна вартість товарів або їх кількісні показники.

- товари, митна вартість яких перевищує еквівалент 100 євро, що ввозяться або вивозяться підприємствами, крім передбачених ст. 234 МКУ випадків;

- товари, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню митними платежами відповідно до ст. 234 та розділу XII Митного Кодексу, а також розділів V та VI Податкового кодексу України;

- товари, транспортні засоби, що реалізуються відповідно до ст. 243 Митного Кодексу.

Ставки мита

В Україні застосовуються такі види ставок мита:

- адвалорна - у відсотках до бази оподаткування;

- специфічна - у грошовому розмірі на одиницю бази оподаткування;

- комбінована, що складається з адвалорної та специфічної ставок мита.

Сезонне мито нараховується за ставками, встановленими Законом України "Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції".

Особливі види мита нараховуються за ставками, встановленими рішеннями Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, відповідно до законів України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту", "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту", "Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну".

Датою виникнення податкових зобов'язань із сплати мита у разі ввезення товарів на митну територію України чи вивезення товарів з митної території України є дата подання органу доходів і зборів митної декларації для митного оформлення.

Базою оподаткування митом товарів, що переміщуються через митний кордон України, є:

- для товарів, на які законом встановлено адвалорні ставки мита, - *митна вартість товарів*;

- для товарів, на які законом встановлено специфічні ставки мита, - *кількість таких товарів у встановлених законом одиницях виміру*.

Для товарів, на які законом встановлено комбіновані ставки мита, база оподаткування визначається відповідно до п. 1 і 2.

Мито сплачується на рахунки митних органів або вноситься готівкою в касу митного органу, після чого вноситься до державного бюджету України у визначеному порядку.

Від сплати мита звільняються: транспортні засоби, на яких здійснюються регулярні міжнародні перевезення вантажів; валюта України, іноземна валюта та цінні папери; товари, що підлягають поверненню у власність держави; товари, що стали непридатними для використання в результаті пошкодження та інші.

Перелік звільнень визначений ст. 282 МКУ.

Питання для самоконтролю

1. Які ви знаєте види мита?
2. Які цілі запровадження мита?
3. Суть запровадження антидемпінгового, спеціального мита?
4. Хто є платником мита?
5. Що є об'єктом і базою оподаткування мита?
6. Який порядок обчислення і сплати мита?
6. Назвіть особливості встановлення ставок мита?
7. Пільги щодо мита.

ТЕМА 6. ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

6.1. Суть і призначення ПДВ. Платники ПДВ. Порядок реєстрації платників ПДВ. Анулювання реєстрації.

6.2. Об'єкт, база та ставки оподаткування. Місце постачання товарів та послуг.

6.3. Операції, що не є об'єктом оподаткування ПДВ.

6.4. Операції, що оподатковуються за ставкою 0%.

6.5. Операції, звільнені від оподаткування ПДВ.

6.6. Податкові зобов'язання та податковий кредит, дата виникнення. Пропорційне віднесення сум ПДВ до податкового кредиту.

6.7. Первинний облік податку у суб'єктів оподаткування і податкова документація з ПДВ.

6.8. Порядок обчислення та сплати податку. Автоматичне відшкодування ПДВ.

Література: 1,4

6.1. Суть і призначення ПДВ. Платники ПДВ. Порядок реєстрації платників ПДВ. Анулювання реєстрації

Суть ПДВ полягає у сплаті податку продавцем (виробником, постачальником) товарів, робіт, послуг з новоствореної вартості і сплачується до Державного бюджету на кожному етапі виробництва товарів, виконання робіт чи надання послуг. *Призначенням податку на додану вартість є:* поповнення доходів держбюджету; використання податку з метою стимулювання економічного розвитку.

Платником податку є:

- будь-яка особа, що провадить господарську діяльність і реєструється за своїм добровільним рішенням як платник ПДВ;
- будь-яка особа, що зареєстрована або підлягає реєстрації як платник податку;
- будь-яка особа, що ввозить товари на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню, та на яку покладається відповідальність за сплату податків у разі переміщення товарів через митний кордон України, а також:
  - особа, на яку покладається дотримання вимог митних режимів, які передбачають *повне або часткове умовне звільнення* від оподаткування, у разі порушення таких митних режимів;
  - особа, яка *використовує податкову пільгу не за цільовим призначенням* та/або пільгу, яку для них не призначено;
  - особа, що веде облік результатів діяльності *за договором про спільну діяльність без утворення юридичної особи*;
  - особа – управитель майна, яка веде окремий податковий облік з ПДВ щодо господарських операцій, пов'язаних з використанням майна, що отримане в управління за договорами управління майном;
  - особа, що проводить *операції з постачання конфіскованого майна, знахідок, скарбів, майна, визнаного безхазяйним* незалежно, чи досягає вона загальної суми операцій із постачання товарів/послуг, а також незалежно від режиму оподаткування;
  - особа, що уповноважена вносити податок з об'єктів оподаткування, що виникають внаслідок поставки послуг підприємствами залізничного транспорту з їх основної діяльності.

Вимоги щодо реєстрації осіб як платників податку

Якщо загальна сума від здійснення операцій з постачання товарів/послуг, що підлягають оподаткуванню, у тому числі з використанням локальної або глобальної комп'ютерної мережі, нарахована (сплачена) платником протягом останніх 12 календарних місяців, сукупно перевищує 300 000 гривень (без урахування ПДВ), така особа зобов'язана зареєструватися як платник податку в органі державної податкової служби за своїм місцезнаходженням (місцем проживання), крім особи, яка є платником єдиного податку.

Якщо особи, не зареєстровані як платники податку, ввозять товари на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню, такі особи сплачують податок під час митного оформлення товарів без реєстрації як платники такого податку.

У разі обов'язкової реєстрації особи як платника податку реєстраційна заява подається до контролюючого органу не пізніше 10 числа календарного місяця, що настає за місяцем, в якому вперше досягнуто визначеного обсягу оподатковуваних операцій.

Анулювання реєстрації платника податку

Реєстрація діє до дати анулювання реєстрації платника податку, яка проводиться шляхом виключення з реєстру платників податку **за ініціативою платника** (наприклад, загальна вартість оподатковуваних товарів/послуг, що надаються такою особою, за останні 12 календарних місяців була меншою від 300 тис. грн. за умови сплати суми податкових зобов'язань; припинення діяльності та затвердження ліквідаційного балансу; реєстрація платником єдиного податку без сплати ПДВ) або **за ініціативою контролюючих органів** (наприклад, особа, зареєстрована як платник податку, протягом 12 послідовних податкових місяців не подає декларації з ПДВ та/або подає таку декларацію, яка свідчить про відсутність постачання/придбання товарів, здійснених з метою формування податкового зобов'язання чи податкового кредиту; установчі документи особи визнані рішенням суду недійсними тощо).

Перелік випадків анулювання реєстрації платника ПДВ наведені в ст. 184 ПКУ.

6.2. Об'єкт, база та ставки оподаткування. Місце постачання товарів та послуг

Об'єктом оподаткування є операції платників податку з:

- постачання товарів, місце постачання яких розташоване на митній території України, а також з передачі об'єкта фінансового лізингу в користування лізингоотримувачу/орендарю;
- постачання послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України;
- ввезення товарів на митну територію України;
- вивезення товарів за межі митної території України;
- постачання послуг з міжнародних перевезень пасажирів і багажу та вантажів всіма видами транспорту.

Місце постачання товарів та послуг визначено ст. 186 ПКУ, відповідно до якої слід визначити чи є операція об'єктом оподаткування чи ні.

Так, місцем постачання *товарів* є:

- а) фактичне місцезнаходження товарів на момент їх постачання (крім випадків, передбачених у п. "б" і "в");
- б) місце, де товари перебувають на час початку їх перевезення або пересилання, у разі якщо товари перевозяться або пересилаються продавцем, покупцем чи третьою особою;
- в) місце, де провадиться складання, монтаж чи встановлення, у разі якщо товари складаються, монтуються або встановлюються (з випробуванням чи без нього) продавцем або від його імені.

База оподаткування операцій з постачання товарів/послуг визначається виходячи з їх договірної вартості, (у разі здійснення контрольованих операцій - не нижче звичайних цін, визначених відповідно до ст. 39 ПКУ) з урахуванням загальнодержавних податків та зборів (крім збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, що справляється з вартості послуг стільникового рухомого зв'язку, ПДВ та акцизного податку на спирт етиловий, що використовується для виробництва лікарських засобів, у тому числі компонентів крові і вироблених з них препаратів (крім лікарських засобів у вигляді бальзамів та еліксирів).

Базою оподаткування для товарів, що ввозяться на митну територію України, є договірна (контрактна) вартість, але не нижче митної вартості цих товарів, визначеної відповідно до розділу III Митного кодексу України, з урахуванням мита та акцизного податку, що підлягають сплаті і включаються до ціни товарів.

Особливості визначення бази оподаткування в разі постачання товарів/послуг в окремих випадках визначені *ст. 189 ПКУ.*

Ставки ПДВ встановлюються від бази оподаткування в таких розмірах:

а) 20 відсотків;

б) 0 відсотків;

в) 7 відсотків по операціях з *постачання лікарських засобів, дозволених для виробництва і застосування в Україні та внесених до Державного реєстру лікарських засобів (у тому числі аптечними закладами), а також з постачання виробів медичного призначення за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України.*

Ставка 20 відсотків є основною.

Податок становить 20 відсотків, 7 відсотків бази оподаткування та додається до ціни товарів/послуг.

6.3. Операції, що не є об'єктом оподаткування ПДВ

Операції, що **не є об'єктом** оподаткування передбачені ст. 196 Податкового кодексу України.

Так, не є об'єктом оподаткування операції з:

- випуску (емісії), розміщення у будь-які форми управління та продажу (погашення, викупу) за кошти цінних паперів;

- передачі майна в заставу (іпотеку), у схов (відповідальне зберігання), у концесію, а також у лізинг (оренду), крім передачі у фінансовий лізинг (та його повернення);

- нарахування та сплати процентів або комісій у складі орендного (лізингового) платежу у межах договору фінансового лізингу;

- надання послуг із страхування, співстрахування або перестрахування; загальнообов'язкового державного соціального

страхування (у т. ч. пенсійного страхування), недержавного пенсійного забезпечення

- надання послуг з інкасації, розрахунково-касового обслуговування, залучення, розміщення та повернення коштів за договорами позики, депозиту, вкладу

- обігу банківських металів, інших валютних цінностей (крім банкнот і монет для нумізматичних цілей), випуску, обігу та погашення лотерейних білетів державних грошових лотерей, виплати грошових вигравів (призів) і грошових винагород;

- виплат у *грошовій формі заробітної плати* а також пенсій, стипендій, субсидій, дотацій за рахунок бюджетів або Пенсійного фонду України чи інших фондів загальнообов'язкового соцстрахування (*крім тих, що надаються у майновій формі*);

- виплат дивідендів, роялті у грошовій формі або у вигляді цінних паперів, які здійснюються емітентом;

- ввезення на митну територію України, вивезення за межі митної території України незалежно від обраного митного режиму товарів, митна вартість яких не перевищує еквівалент 150 євро;

- інші.

6.4. Операції, що оподатковуються за ставкою 0%

За нульовою ставкою оподатковуються операції з:

- вивезення товарів за межі митної території України (якщо підтверджене митною декларацією):

- а) у митному режимі експорту;

- б) у митному режимі реекспорту;

- в) у митному режимі безмитної торгівлі;

- г) у митному режимі вільної митної зони.

- постачання товарів:

- а) для заправки або забезпечення *морських суден* (для навігації, перевезення пасажирів або вантажів, промислової, риболовецької іншої діяльності, для рятування, ін.); *повітряних суден; космічних кораблів, космічних ракетних носіїв* або супутників Землі; *наземного військового транспорту* чи іншого спецконтингенту Збройних Сил України у миротворчих акціях за кордоном України;

г) магазинами безмитної торгівлі. У разі подальшого вивезення таких товарів за межі митної території України податок не справляється (у тому числі за нульовою ставкою).

- *постачання таких послуг:*

а) міжнародні перевезення пасажирів і багажу та вантажів залізничним, автомобільним, морським і річковим та авіаційним транспортом;

б) послуги, що передбачають роботи з рухомим майном, попередньо ввезеним на митну територію України для виконання таких робіт та вивезеним за межі митної території України платником, що виконував такі роботи, або отримувачем-нерезидентом;

в) послуги з *обслуговування повітряних суден*, що виконують міжнародні рейси.

6.5. Операції, звільнені від оподаткування ПДВ

Операції, що звільнені від оподаткування передбачені ст. 197 Податкового кодексу України.

Так, *звільняються від оподаткування операції з:*

- постачання продуктів дитячого харчування та товарів дитячого асортименту для немовлят за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

- постачання послуг із здобуття вищої, середньої, професійно-технічної та дошкільної освіти навчальними закладами, що мають ліцензію на постачання таких послуг, а також послуг з виховання та навчання дітей у будинках культури, дитячих музичних, художніх, спортивних школах і клубах, школах мистецтв та послуг з проживання учнів або студентів у гуртожитках;

- постачання:

а) технічних та інших засобів реабілітації (крім автомобілів), послуги з їх ремонту та доставки; товарів спецпризначення, у т.ч. виробів медичного призначення для індивідуального користування, для інвалідів та інших пільгових категорій населення, за переліком, затвердженим КМУ, комплектуючих і напівфабрикатів для їх виготовлення;

б) легкових автомобілів для інвалідів уповноваженому органу виконавчої влади з їх оплатою за рахунок коштів бюджетів та коштів

фондів загальнообов'язкового страхування, а також операції з їх безоплатної передачі інвалідам;

- постачання послуг із доставки пенсій, страхових виплат та грошової допомоги населенню;

- постачання послуг з охорони здоров'я закладами охорони здоров'я, що мають ліцензію на постачання таких послуг, а також постачання послуг реабілітаційними установами для інвалідів та дітей-інвалідів, що мають ліцензію;

- постачання реабілітаційних послуг інвалідам, дітям-інвалідам, а також постачання путівок на санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок на території України фізичних осіб віком до 18 років, інвалідів, дітей-інвалідів;

- постачання соціальних послуг (ст. 197 п.1.7 ПКУ);

- постачання послуг з перевезення пасажирів міським пасажирським транспортом (крім таксі), тарифи на які регулюються в установленому законом порядку.

- постачання релігійними організаціями культових послуг та предметів культового призначення за переліком;

- інші операції.

6.6. Податкові зобов'язання та податковий кредит, дата виникнення. Пропорційне віднесення сум ПДВ до податкового кредиту

Податкове зобов'язання – це загальна сума податку, одержана (нарахована) платником у звітному періоді.

Податковий кредит – це сума, на яку платник податку має право зменшити податкове зобов'язання звітного періоду.

Право на віднесення сум податку до податкового кредиту виникає у зв'язку з:

- придбанням (виготовленням) товарів, робіт, послуг, необоротних активів (у т.ч. при ввезенні на митну територію, у т.ч. за договорами оперативного або фінансового лізингу);

- отриманням послуг від нерезидентом на митній території України та місцем постачання яких є митна територія України.

Право на віднесення сум ПДВ до податкового кредиту виникає лише у разі придбання, виготовлення, ввезення товарів, робіт, послуг:

- а) для оподатковуваних операцій;

б) в межах господарської діяльності.

Дата виникнення податкового зобов'язання і податкового кредиту залежать від виду здійснюваних операцій.

Дата виникнення податкового зобов'язання

Датою виникнення *податкових зобов'язань з постачання товарів/послуг* вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:

- а) дата зарахування коштів від на банківський рахунок чи в касу;
- б) дата відвантаження товарів, при експорті - дата оформлення митної декларації, для послуг дата оформлення документа про постачання послуг.

Датою виникнення податкових зобов'язань орендодавця для *операцій фінансової оренди* (лізингу) є дата фактичної передачі об'єкта фінансової оренди (лізингу) у користування орендарю (лізингоотримувачу).

Датою виникнення податкових зобов'язань у разі *ввезення товарів* на митну територію України є *дата подання митної декларації* для митного оформлення.

Датою виникнення податкових зобов'язань (замовника) довгострокових договорів є *дата фактичної передачі виконавцем (отримання замовником) результатів робіт* за такими договорами.

Датою виникнення податкових зобов'язань та податкового кредиту у разі постачання товарів/послуг з оплатою за рахунок бюджетних коштів визначаються за *касовим методом*

При постачанні теплової енергії, газу природного (крім скрапленого), наданні послуг з водопостачання, водовідведення чи послуги, вартість яких включається до складу квартирної плати чи плати за утримання житла дата виникнення податкових зобов'язань та податкового кредиту визначаються за *касовим методом*.

Пропорційне віднесення сум податку до податкового кредиту

У разі якщо придбані та/або виготовлені товари/послуги, необоротні активи *частково використовуються в оподатковуваних*

Дата виникнення податкового кредиту

Датою виникнення права платника податку на віднесення сум податку до *податкового кредиту* вважається дата тієї події, що відбулася раніше:

- а) дата списання коштів з банківського рахунка;
- б) дата отримання товарів/послуг, що підтверджено податковою накладною.

Датою виникнення права орендаря на збільшення податкового кредиту для операцій фінансової оренди (лізингу) є дата фактичного отримання об'єкта фінансового лізингу таким орендарем.

Для операцій із ввезення товарів та послуг датою виникнення права на податковий кредит є *дата сплати (нарахування) податку за податковими зобов'язаннями*.

(податкового кредиту) виконавця

операціях, а частково - ні, до сум податку, які платник має право віднести до податкового кредиту, включається та частка сплаченого (нарахованого) податку під час їх придбання або виготовлення, яка відповідає частці використання таких товарів/послуг, необоротних активів в оподатковуваних операціях.

Частка використання товарів/послуг, необоротних активів в оподатковуваних операціях визначається у відсотках як відношення обсягів з постачання оподатковуваних операцій (без урахування сум податку) за попередній календарний рік до сукупних обсягів постачання оподатковуваних та неоподатковуваних операцій (без урахування сум податку) за цей же попередній календарний рік. Визначена у процентах величина застосовується протягом поточного календарного року.

Розрахунок частки використання товарів/послуг, необоротних активів в оподатковуваних операціях подається до контролюючого органу *одночасно з податковою декларацією* звітного періоду, в якому задекларовані такі операції.

Платник податку за підсумками календарного року здійснює перерахунок частки використання товарів/послуг та необоротних активів в оподатковуваних операціях виходячи з фактичних обсягів операцій.

Перерахунок частки використання необоротних активів в оподатковуваних операціях здійснюється за підсумками одного, двох і трьох календарних років, що настають за роком, в якому вони почали використовуватися (введені в експлуатацію).

6.7. Первинний облік податку у суб'єктів оподаткування і податкова документація з ПДВ

Платник податку зобов'язаний подати покупцеві *податкову накладну* у паперовому вигляді або в електронній формі, що є звітним і одночасно розрахунковим документом. Вона складається в двох примірниках на момент виникнення податкового зобов'язання продавця, тобто з моменту відвантаження товарів, або з моменту оплати, залежно від того, яка операція була першою.

При ввезенні товарів на митну територію України документом, який посвідчує право на отримання податкового кредиту і підтверджує сплату ПДВ є митна декларація.

Підставою для нарахування сум податку, що відносяться до податкового кредиту без отримання податкової накладної, також є:

а) транспортний квиток, готельний рахунок, рахунок за послуги зв'язку, інші послуги, вартість яких визначається за показниками приладів обліку, що містять загальну суму платежу, суму податку та податковий номер продавця;

б) касові чеки, які містять суму отриманих товарів/послуг, загальну суму нарахованого податку (з визначенням фіскального номера та податкового номера постачальника). Загальна сума отриманих товарів/послуг не може перевищувати 200 гривень за день (без урахування ПДВ).

У разі звільнення від оподаткування у податковій накладній робиться запис "Без ПДВ" з посиланням на відповідний пункт ст. 197 ПКУ.

Податкова накладна є податковим документом і одночасно відображається у податкових зобов'язаннях і *реєстрі виданих податкових накладних продавця* та *реєстрі отриманих податкових накладних покупця*.

При здійсненні операцій з постачання товарів/послуг платник податку - продавець товарів/послуг зобов'язаний надати покупцю податкову накладну та зареєструвати її в Єдиному реєстрі податкових накладних не пізніше п'ятнадцяти календарних днів, наступних за датою їх складання.

Реєстрація податкових накладних платниками податку на додану вартість - продавцями в Єдиному реєстрі податкових накладних запроваджується для платників цього податку, у яких сума податку на додану вартість в одній податковій накладній становить понад 10 тисяч гривень, а при здійсненні операцій з постачання підакцизних товарів та товарів, ввезених на митну територію України - не залежно від розміру податку на додану вартість в одній податковій накладній.

Платники податку зобов'язані вести окремий облік операцій з постачання та придбання товарів/послуг, які підлягають оподаткуванню, а також які не є об'єктами оподаткування та звільнені від оподаткування. Зведені результати такого обліку відображаються в податкових деклараціях.

Платники податку щомісяця в терміни, що передбачені для подання податкової звітності, подають контролюючому органу копії

записів у реєстрах виданих та отриманих податкових накладних за такий період в електронному вигляді.

6.8. Порядок обчислення та сплати податку. Автоматичне відшкодування ПДВ

Сума податку, що підлягає сплаті (перерахуванню) до Державного бюджету України або бюджетному відшкодуванню, визначається як різниця між сумою податкового зобов'язання звітного періоду та сумою податкового кредиту такого звітного періоду.

При позитивному значенні така сума підлягає сплаті (перерахуванню) до бюджету у встановлені строки.

При від'ємному значенні така сума враховується у зменшення суми податкового боргу з податку, що виник за попередні звітні (податкові) періоди (у тому числі розстроченого або відстроченого), а в разі відсутності податкового боргу - зараховується до складу податкового кредиту наступного звітного (податкового) періоду.

Якщо в наступному податковому періоді розрахована має від'ємне значення, то:

а) бюджетному відшкодуванню підлягає частина такого від'ємного значення, яка дорівнює сумі податку, фактично сплаченій отримувачем товарів/послуг у попередніх та звітному податкових періодах постачальникам або до Державного бюджету;

б) залишок від'ємного значення попередніх податкових періодів після бюджетного відшкодування включається до складу сум, що відносяться до податкового кредиту наступного податкового періоду.

Не мають права на отримання бюджетного відшкодування особи, які:

- були зареєстровані як платники цього податку менш ніж за 12 календарних місяців до місяця, за наслідками якого подається заява на бюджетне відшкодування;

- мали обсяги оподатковуваних операцій за останні 12 календарних місяців менші, ніж заявлена сума бюджетного відшкодування.

Платник податку, який має право на отримання бюджетного відшкодування та прийняв рішення про повернення суми бюджетного відшкодування, подає відповідному контролюючому органу податкову

декларацію та заяву про повернення суми бюджетного відшкодування, яка відображається у податковій декларації.

До податкової декларації платником податків додаються *розрахунок суми бюджетного відшкодування та оригінали митних декларацій*.

Автоматичне бюджетне відшкодування здійснюється за результатами камеральної перевірки, яка проводиться протягом 20 календарних днів, наступних за граничним терміном отримання податкової декларації. Критерії, які дають право на автоматичне бюджетне відшкодування, визначені п. 200.19 ПКУ.

Питання для самоконтролю

1. Хто є платником податку на додану вартість?
2. Охарактеризуйте особливості реєстрації платників ПДВ.
3. Назвіть види операцій, за якими ПДВ не стягується.
4. Які ставки ПДВ існують в Україні згідно з діючим законодавством?
5. Назвіть операції з яких ПДВ обчислюється за нульовою ставкою.
6. Що є об'єктом і базою оподаткування ПДВ?
7. Який порядок обчислення податку?
8. Який порядок сплати податку?
9. Який порядок подання звітності з ПДВ до органів ДПС?
10. Особливості оподаткування операцій щодо імпорту товарів (послуг) на митну територію України.
11. Особливості оподаткування операцій щодо експорту товарів (супутніх послуг) за межі митної території України.
12. Яка дата є датою збільшення суми податкового зобов'язання?
13. Яка дата є датою збільшення суми податкового кредиту?
14. У якому разі здійснюється пропорційний розподіл вхідного ПДВ?
15. Визначте критерії для автоматичного відшкодування ПДВ.

ТЕМА 7. ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ

- 7.1. Сутність податку на прибуток, його елементи.**
- 7.2. Порядок визначення доходів та їх склад**

7.3. Склад витрат та порядок їх визнання

7.4. Пільги в оподаткуванні. Оподаткування операцій особливого виду.

Література: 4

7.1. Сутність податку на прибуток, його елементи

Податок на прибуток є прямим податком, який має важливе фіскальне значення і широкі можливості для регулювання та стимулювання підприємницької діяльності.

Платники податку на прибуток визначаються з позиції резиденства. Так, *платниками податку з числа резидентів є:*

- суб'єкти господарювання – юридичні особи, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами;

- управління залізниць, яке отримує прибуток від основної діяльності залізничного транспорту. Перелік робіт та послуг, що належать до основної діяльності залізничного транспорту, визначається КМУ. Доходи залізниць, отримані від основної діяльності залізничного транспорту, визначаються в межах надходжень доходу, перерозподіленого між залізницями в порядку, що встановлюється КМУ;

- підприємства залізничного транспорту та їх структурні підрозділи, які отримують прибуток від неосновної діяльності залізничного транспорту;

- неприбуткові установи та організації у разі отримання прибутку від неосновної діяльності та/або доходів, що підлягають оподаткуванню відповідно до цього розділу;

- відокремлені підрозділи платників податку, за винятком представництв, що розташовані поза її місцезнаходженням, та який здійснює представництво і захист інтересів юридичної особи, фінансується такою юридичною особою та не отримує інших доходів, окрім пасивних доходів.

Платниками податку з числа нерезидентів є юридичні особи, в будь-якій організаційно-правовій формі, а також постійні представництва нерезидентів, які отримують доходи з джерелом походження з України, за винятком установ та організацій, що мають

дипломатичні привілеї або імунітет згідно з міжнародними договорами України.

Об'єктом оподаткування є:

- прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та суму інших витрат звітного податкового періоду;

- дохід (прибуток) нерезидента, що підлягає оподаткуванню, з джерелом походження з України.

Базою оподаткування визнається грошове вираження прибутку як об'єкта оподаткування.

База оподаткування (прибуток) визначається як різниця між доходами звітного періоду та собівартістю реалізованої продукції і іншими витратами.

Основна ставка податку становить 18 відсотків.

Крім того, для окремих категорій платників встановлена ставка у розмірі 0% (див. пільги).

Порядок обчислення та сплати податку

Податок нараховується платником самостійно за ставкою, визначеною Кодексом, від податкової бази.

Податок, отриманий від діяльності, яка підлягає патентуванню, підлягає сплаті до бюджету в сумі, яка визначена і зменшена на вартість придбаних торгових патентів на право провадження такого виду діяльності.

Для цілей оподаткування використовуються такі *податкові періоди*: календарні квартал, півріччя, три квартали, рік.

Платник податку на прибуток подає разом з відповідною податковою декларацією *квартальну або річну фінансову звітність* (малі підприємства, віднесені до таких відповідно до Господарського кодексу України - *річну*) у порядку, передбаченому для подання податкової декларації.

Платники податку на прибуток підприємств, які оподатковуються за ставкою нуль відсотків відповідно до п. 154.6 ст. 154 ПКУ, подають контролюючим органам декларації (розрахунки) з податку на прибуток підприємств *за спрощеною формою*.

Платники податку на прибуток (*крім новостворених, виробників сільськогосподарської продукції, неприбуткових установ (організацій) та платників податків, у яких доходи, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування, за останній річний звітний податковий період не перевищують 10 мільйонів гривень*) **щомісяця сплачують авансовий внесок з податку на прибуток** в строки, які встановлені для місячного податкового періоду, у розмірі не менше 1/12 нарахованої до сплати суми податку за попередній звітний (податковий) рік без подання податкової декларації.

Сума авансових внесків з податку на прибуток зменшується на суму сплачених авансових внесків з податку на прибуток при виплаті дивідендів.

Платники податку, які зареєстровані протягом звітного року (новостворені), сплачують податок на прибуток на підставі річної податкової декларації та *не сплачують авансового внеску*.

Платники податку, у яких доходи, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування, за останній річний звітний період не перевищують 10 мільйонів гривень, та неприбуткові установи (організації) сплачують податок на прибуток на підставі податкової декларації за звітний (податковий) рік і не сплачують авансових внесків.

У складі річної податкової декларації платником податку подається **розрахунок щомісячних авансових внесків**, які мають сплачуватися у наступні дванадцять місяців (з березня поточного звітного року по лютий наступного звітного року включно).

Податкова декларація та розрахунок щомісячних авансових внесків за базовий звітний (податковий) рік подаються протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) року.

7.2. Порядок визначення доходів та їх склад

Доходи, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування, включаються до доходів звітного періоду на підставі визначених законодавством документів та складаються з:

- доходу від операційної діяльності, який визначається відповідно до пункту 135.4 ПКУ;

- інших доходів, які визначаються відповідно до норм ПКУ.

Доходи визначаються на підставі первинних та ін. встановлених розділом II ПКУ документів.

Дохід від реалізації товарів визнається за датою переходу покупцеві права власності на такий товар, від робіт/послуг – за датою складення акта виконання робіт/послуг.

Дохід від операційної діяльності визнається в розмірі договірної (контрактної) вартості, але не менше ніж сума компенсації, отримана в будь-якій формі в тому числі при зменшенні зобов'язань, та включає:

- дохід від реалізації товарів, робіт, послуг;
- дохід банківських установ.

Інші доходи включають:

- доходи у вигляді дивідендів, отриманих від нерезидентів, процентів, роялті, від володіння борговими вимогами;
- доходи від операцій оренди/лізингу;
- суми штрафів та/або неустойки чи пені, фактично отримані за рішенням сторін договору або відповідних державних органів, суду;
- вартість безоплатно отриманих у звітному періоді товарів, робіт, послуг, визначена на рівні не нижче звичайної ціни, суми отриманої безповоротної фінансової допомоги (крім між платником податку та його відокремленими підрозділами), безнадійної кредиторської заборгованості;
- суми отриманої у звітному податковому періоді поворотної фінансової допомоги, що залишаються неповерненими на кінець такого звітного періоду, від осіб, які *не є платниками цього податку* (в тому числі нерезидентів), або осіб, які *мають пільги* з цього податку, в т. ч. право застосовувати ставки податку нижчі, ніж установлені ПКУ;
- суми акцизного податку, сплаченого/нарахованого покупцями/покупцям підакцизних товарів (за їх рахунок) та рентної плати, а також суми збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну, теплову енергію та природний газ;
- суми дотацій, субсидій, капітальних інвестицій із фондів загальнообов'язкового держсоцстрахування або бюджетів, отримані платником податку;

- доходи, не враховані при обчисленні доходу періодів, що передують звітному, та виявлені у звітному податковому періоді;
- дохід від реалізації необоротних матеріальних активів, майнових комплексів, оборотних активів;
- інші доходи за звітний податковий період.

Для визначення об'єкта оподаткування *не враховуються доходи:*

- сума попередньої оплати та авансів, отримана в рахунок оплати товарів, виконаних робіт, наданих послуг;
- суми ПДВ на вартість продажу товарів, робіт, послуг, за винятком, коли підприємство – продавець не є платником ПДВ;
- суми коштів або вартість майна, що надходять платнику податку у вигляді прямих інвестицій або реінвестицій у корпоративні права; які повертаються власнику корпоративних прав після ліквідації або в разі зменшення статутного фонду, *але не вище вартості придбання акцій, часток, паїв;*
- суми коштів у частині надміру сплачених податків та зборів, що повертаються або мають бути повернені платнику податку з бюджетів, якщо такі суми не були включені до складу витрат;
- дивіденди, отримані платником податку від інших платників податку;
- кошти або майно, що надходять у вигляді міжнародної технічної допомоги;
- вартість основних засобів, безоплатно отриманих платником податку з метою здійснення їх експлуатації за рішенням центральних органів виконавчої влади; об'єктів енергопостачання, газо- і теплозабезпечення, водопостачання, каналізаційних мереж спеціалізованими експлуатуючими підприємствами; об'єктів соціальної інфраструктури підприємствами комунальної власності;
- кошти або вартість майна, що надходять комісіонеру (повіреному, агенту тощо) в межах договорів комісії, доручення, консигнації та інших аналогічних цивільно-правових договорів;
- основна сума отриманих кредитів, позик та інших доходів, що визначені нормами цього розділу, які не враховуються для визначення об'єкта оподаткування;
- інші.

7.3. Склад витрат та порядок їх визнання

Витрати, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування, складаються із:

- витрат операційної діяльності;
- інших витрат.

Витрати, що *формують собівартість* реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг, крім нерозподільних постійних загальновиробничих витрат, які включаються до складу собівартості реалізованої продукції в періоді їх виникнення, *визнаються витратами того звітного періоду, в якому визнано доходи від реалізації* таких товарів, виконаних робіт, наданих послуг.

Інші витрати визнаються витратами того звітного періоду, в якому вони були здійснені згідно з правилами ведення бухгалтерського обліку

Витрати операційної діяльності включають:

- собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг;
- витрати банківських установ.

Витрати, які *враховуються* для визначення об'єкта оподаткування, визнаються на підставі первинних документів.

Собівартість виготовлених та реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг складається з витрат, прямо пов'язаних з виробництвом таких товарів, виконанням робіт, наданням послуг, а саме:

- прямих матеріальних витрат;
- прямих витрат на оплату праці;
- амортизації виробничих основних засобів та нематеріальних активів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг;

загальновиробничих витрат, які відносяться на собівартість виготовлених та реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку;

- вартості придбаних послуг, прямо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг;
- інших прямих витрат, у тому числі витрат з придбання електричної енергії (включаючи реактивну).

До складу загальновиробничих включаються:

- а) витрати на управління виробництвом;
- б) амортизація основних засобів, нематеріальних активів загальновиробничого (цехового, дільничного, лінійного) призначення;
- в) витрати на утримання, експлуатацію та ремонт, страхування, оперативну оренду основних засобів, інших необоротних активів загальновиробничого призначення;
- г) витрати на вдосконалення технології та організації виробництва;
- ґ) витрати на опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення та інші послуги з утримання виробничих приміщень;
- д) витрати на обслуговування виробничого процесу;
- е) витрати на охорону праці, техніку безпеки;
- є) витрати з підтвердженням відповідності продукції, систем якості, систем управління якістю, екологічного управління довкіллям, персоналу;
- ж) інші загальновиробничі витрати (внутрішньозаводське переміщення матеріалів, деталей, напівфабрикатів, інструментів зі складів до цехів і готової продукції на склади); нестачі незавершеного виробництва, нестачі і втрати від псування матеріальних цінностей у цехах у межах норм природного убутку.

До складу інших витрат включаються:

- *адміністративні витрати*, спрямовані на обслуговування та управління підприємством (організаційні, представницькі, на службові відрядження, утримання апарату управління, утримання необоротних активів, оперативна оренда, консультаційні, інформаційні, аудиторські та інші послуги, на оплату послуг зв'язку, амортизація, врегулювання спорів у судах, розрахунково-касове обслуговування банків, інші);
- *витрати на збут*, які включають витрати, пов'язані з реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг (на пакувальні матеріали, ремонт тари, оплата праці та комісійні винагороди

продавцям, торговим агентам. рекламу та дослідження ринку, передпродажну підготовку, відрядження, утримання необоротних активів, транспортування, страхування, транспортно-експедиційні гарантійний ремонт і обслуговування, ін.);

- *інші операційні витрати* (за операціями в іноземній валюті, втрати від курсової різниці; амортизацію наданих в оперативну оренду необоротних активів; ін.)

- *фінансові витрати*, до яких належать витрати на нарахування процентів (за користування кредитами та позиками, за випущеними облігаціями та фінансовою орендою) та інші витрати підприємства в межах норм, встановлених Кодексом, пов'язані із запозиченнями (крім фінансових витрат, які включені до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку);

- *інші витрати звичайної діяльності* (крім фінансових витрат), не пов'язані безпосередньо з виробництвом/реалізацією (добровільно перераховані (передані) кошти, товари/послуги до *неприбуткових організацій* не більше 4%, установам науки, освіти, культури, заповідникам, музеям, музеям-заповідникам - не більше 10 % оподаткованого прибутку попереднього звітного року, на придбання ліцензій та інших спеціальних дозволів, за реєстрацію підприємства, ін.)

Не включаються до складу витрат:

- витрати, не пов'язані з провадженням господарської діяльності;

- платежі на користь комітента, принципала тощо за договорами комісії, агентськими договорами;

- суми попередньої (авансової) оплати товарів, робіт, послуг;

- витрати на погашення основної суми отриманих позик, кредитів (крім повернення поворотної фінансової допомоги, включеної до складу доходів);

- витрати на придбання, виготовлення, будівництво, реконструкцію, модернізацію та інше поліпшення основних засобів, нематеріальних активів, які підлягають амортизації;

- суми податку на прибуток, а також ПДВ, ПДФО;

- дивіденди;

- витрати, не підтверджені документами;

- сума збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності, яка враховується у зменшення податкового зобов'язання;
- суми штрафів та/або неустойки чи пені за рішенням сторін договору або за рішенням відповідних державних органів, суду, які підлягають сплаті платником податку;
- витрати на придбанням у нерезидента послуг/робіт з консалтингу, маркетингу, реклами в обсязі, *що перевищує 4 % доходу (виручки) від реалізації* товарів, робіт, послуг (за вирахуванням ПДВ та акцизу) за попередній рік; послуг з інжинірингу - *що перевищує 5 % митної вартості імпортованого обладнання*.

При цьому до витрат не включаються **у повному обсязі** витрати на придбанням послуг (робіт) з консалтингу, маркетингу, реклами, інжинірингу у нерезидента, що має офшорний статус.

7.4. Пільги в оподаткуванні. Оподаткування операцій особливого виду

1. Звільняється від оподаткування прибуток *підприємств та організацій громадських організацій інвалідів* (крім підакцизних товарів,ін.) (кількість інвалідів становить не менш як 50 %, фонд оплати праці інвалідів протягом звітного періоду - не менш як 25 % витрат на оплату праці); *від продажу на митній території України продуктів дитячого харчування власного виробництва*, спрямований на збільшення обсягів виробництва та зменшення роздрібних цін таких продуктів. Перелік продуктів дитячого харчування встановлюється КМУ, та ін.

2. На період з 1 квітня 2011 року до 1 січня 2016 року застосовується ставка 0 % для платників податку на прибуток, у яких розмір доходів кожного звітного податкового періоду наростаючим підсумком з початку року не перевищує 3 млн. грн. та нарахованої за кожний місяць звітного періоду заробітної плати працівників є не меншим, ніж 2 МЗП, та які відповідають одному із таких критеріїв:

- а) утворені в установленому законом порядку після 1 квітня 2011 року;
- б) діючі, у яких протягом трьох послідовних попередніх років (або протягом усіх попередніх періодів, якщо з моменту їх утворення пройшло менше трьох років), щорічний обсяг доходів задекларовано в

сумі, що не перевищує 3 млн. грн., та у яких середньооблікова кількість працівників протягом цього періоду не перевищувала 20 осіб;

в) які були зареєстровані платниками єдиного податку в до набрання чинності ПКУ та у яких за останній календарний рік обсяг виручки від реалізації становив до 1-го млн. грн. та середньооблікова кількість працівників до 50 осіб.

Дія цього пункту не поширюється на суб'єктів господарювання, які здійснюють певні види діяльності.

Оподаткування операцій особливого виду.

Згідно податкового законодавства передбачено особливості в оподаткуванні окремих операцій. До таких відносять оподаткування операцій: з розрахунками в іноземній валюті (ст.153.1 ПКУ), із пов'язаними особами (ст.153.2 ПКУ), дивідендів (ст.153.3 ПКУ), лізингу (оренди) (ст.153.7 ПКУ), з торгівлі цінними паперами (ст.153.8 ПКУ), від проведення товарообмінних (бартерних) операцій (ст.153.10 ПКУ), виробників сільськогосподарської продукції (ст.155 ПКУ), страховика (ст.156 ПКУ) неприбуткових установ та організацій (ст.157 ПКУ), нерезидентів (ст.160 ПКУ), ін.

Питання для самоконтролю

1. Хто є платником податку на прибуток?
2. Що є об'єктом та базою оподаткування податку?
3. Порядок визначення доходу до оподаткування?
4. Порядок визначення витрат з метою оподаткування?
5. Порядок визначення бази оподаткування?
6. Які види пільг з податку на прибуток ви знаєте?
7. За якою ставкою вираховується податок?
8. Який порядок обчислення та сплати податку та авансових внесків?
9. Який порядок подання звітності з податку до органів ДПС?

ТЕМА 8. ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

8.1. Сутність податку, платники, об'єкт та база оподаткування.

8.2. Доходи, що включаються до складу загального місячного (річного) оподатковуваного доходу.

8.3. Доходи, що не включаються до складу загального місячного (річного) оподаткованого доходу.

8.4. Ставки податку.

8.5. Податкові соціальні пільги та податкова знижка.

8.6. Особливості оподаткування різних видів доходів.

Література: 4

8.1. Сутність податку, платники, об'єкт та база оподаткування

Податок на доходи фізичних осіб стягується безпосередньо з доходів платників – фізичних осіб.

Платниками податку є:

- фізична особа – резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;
- фізична особа – нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні;
- податковий агент.

Об'єктом оподаткування резидента є:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід;
- доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання);
- іноземні доходи – доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України.

Об'єктом оподаткування нерезидента є:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід з джерела його походження в Україні;
- доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання).

Базою оподаткування є загальний річний оподатковуваний дохід.

У разі використання права на податкову знижку базою оподаткування є чистий річний оподатковуваний дохід - зменшення загального оподаткованого доходу на суми податкової знижки такого звітного року.

Загальний оподатковуваний дохід – будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного податкового періоду.

Загальний місячний оподатковуваний дохід складається із суми оподатковуваних доходів, нарахованих (виплачених, наданих) протягом такого звітного податкового місяця.

Загальний річний оподатковуваний дохід дорівнює сумі загальних місячних оподатковуваних доходів, іноземних доходів, отриманих протягом такого звітного податкового року, доходів, отриманих фізичною особою – підприємцем від провадження господарської діяльності, та доходів, отриманих фізичною особою, яка провадить незалежну професійну діяльність.

8.2. Доходи, що включаються до складу загального місячного (річного) оподаткованого доходу

До загального місячного (річного) оподаткованого доходу платника податку включаються:

- доходи у вигляді заробітної плати; за цивільно-правовими договорами;
- доходи від продажу об'єктів майнових і немайнових прав, авторської винагороди, іншої плати за права користування або розпорядження нематеріальним активом (творами науки, мистецтва, літератури або іншими нематеріальними активами);
- частина доходів від операцій з майном;
- дохід від надання майна в лізинг, оренду або суборенду;
- дохід у вигляді дивідендів, вигахів, призів, процентів;
- інвестиційний прибуток від операцій з цінними паперами, деривативами та корпоративними правами, випущеними в інших, ніж цінні папери, формах;
- дохід у вигляді вартості успадкованого чи отриманого у дарунок майна;
- сума надміру витрачених коштів, отриманих платником податку на відрядження або під звіт та не повернутих у встановлені законодавством строки;
- дохід, отриманий платником податку як додаткове благо (у вигляді вартості використання житла, іншого майна, харчування,

послуг домашнього обслуговуючого персоналу, безповоротної фінансової допомоги; суми боргу платника податку, анульованого кредитором, не пов'язаним з процедурою банкрутства, до закінчення строку позовної давності; безоплатно отриманих товарів (робіт, послуг), визначеної за правилами звичайної ціни, а також суми знижки звичайної ціни (вартості) товарів (робіт, послуг), індивідуально призначеної для такого платника);

- інші доходи.

При визначенні бази оподаткування враховуються всі доходи платника податку, отримані ним як у грошовій, так і негрошовій формах.

Під час нарахування (надання) доходів у будь-якій *негрошовій формі* базою оподаткування є вартість такого доходу, розрахована за звичайними цінами, помножена на коефіцієнт, який обчислюється за такою формулою:

$$K = 100: (100 - Sp), \quad (8.1)$$

де K – коефіцієнт;

Sp – ставка податку, встановлена для таких доходів на момент їх нарахування.

У такому самому порядку визначаються об'єкт оподаткування і база оподаткування для коштів, надміру витрачених платником податку на відрядження або під звіт та не повернутих у встановлені законодавством строки.

Під час нарахування доходів у *формі заробітної плати* база оподаткування визначається як нарахована заробітна плата, зменшена на суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових внесків до Накопичувального фонду, а у випадках, передбачених законом, – обов'язкових страхових внесків до недержавного пенсійного фонду, а також на суму податкової соціальної пільги за її наявності.

При нарахуванні доходів у вигляді винагороди за цивільно-правовими договорами за виконання робіт (надання послуг) база оподаткування визначається як нарахована сума такої винагороди,

зменшена на суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

8.3. Доходи, що не включаються до складу загального місячного (річного) оподатковуваного доходу

Доходи, які не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу:

- сума державної та соціальної матеріальної допомоги, державної допомоги у вигляді адресних виплат, житлових та інших субсидій або дотацій, компенсацій, винагород і страхових виплат з бюджетів та фондів загальнообов'язкового дерсоцстрахування та інвалідам з Фонду соцзахисту інвалідів;
- сума доходів у вигляді процентів на цінні папери ММФУ;
- сума внесків на обов'язкове страхування;
- сума єдиного внеску на загальнообов'язкове держсоцстрахування, що вносяться за рахунок його роботодавця;
- вартість безоплатного лікувально-профілактичного харчування, молока або рівноцінних йому харчових продуктів, газованої солоної води, мийних і знешкоджувальних засобів, а також спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту;
- кошти, отримані платником податку на відрядження або під звіт;
- аліменти згідно з рішенням суду або за добровільним рішенням сторін у визначених Сімейним кодексом України сумах;
- дивіденди у вигляді акцій (часток, паїв), за умови, що таке нарахування жодним чином не змінює пропорцій (часток) участі всіх акціонерів у статутному фонді, та в результаті якого збільшується статутний фонд емітента на сукупну номінальну вартість нарахованих дивідендів;
- сума, сплачена роботодавцем на користь вітчизняних вищих та професійно-технічних навчальних закладів за фізичну особу, на кожний повний або неповний місяць підготовки чи перепідготовки, незалежно від того, чи перебуває ця особа у трудових відносинах з роботодавцем, але за умови, що вона уклала з ним письмовий договір з відпрацювання після отримання спеціальності (кваліфікації) не менше ніж три роки;

- сума стипендії, яка виплачується з бюджету учню, студенту, курсанту військових навчальних закладів, ординатору, аспіранту або ад'юнкту, але не вище ніж сума, визначена в абзаці першому підпункту 169.4.1 п. 169.4 ст. 169 ПКУ (1710 грн. у 2014 р.). Сума перевищення за її наявності підлягає оподаткуванню під час її нарахування (виплати) за базовими ставками;

- основна сума депозиту (вкладу), а також основна сума кредиту; основна сума поворотної фінансової допомоги;

- вартість путівок на відпочинок, оздоровлення та лікування на території України платника податку та/або його дітей віком до 18 років;

- дохід фізичної особи – підприємця, з якого сплачується єдиний податок згідно із спрощеною системою оподаткування;

- вартість дарунків (а також призів переможцям та призерам спортивних змагань), якщо їх вартість не перевищує 50 % однієї МЗП (у розрахунку на місяць), встановленої на 1 січня звітного податкового року, *за винятком грошових виплат у будь-якій сумі*;

- доходи у вигляді процентів на поточні банківські рахунки з виплати заробітної плати, стипендій, пенсій, соціальної допомоги та інших соціальних виплат;

- сума коштів, отриманих як виграш, приз у державну грошову лотерею в розмірі, що не перевищує 50 МЗП;

- інші доходи.

8.4. Ставки податку

Ставка податку становить 15 відсотків бази оподаткування.

Якщо загальна сума отриманих у звітному податковому місяці доходів перевищує десятикратний розмір МЗП на 1 січня звітного податкового року, ставка податку становить 17 відсотків суми перевищення.

Ставка податку становить 5 відсотків бази оподаткування щодо доходу, нарахованого як процентні, дисконтні, дивідендні.

Ставка податку становить подвійний розмір ставки, бази оподаткування щодо доходів, нарахованих як виграш чи приз (крім у державній та недержавній грошовій лотереї та виграшу гравця (учасника), отриманого від організатора азартної гри) на користь резидентів або нерезидентів.

Як виняток грошові виграші у спортивних змаганнях (крім винагород спортсменам – чемпіонам України, призерам спортивних змагань міжнародного рівня, у тому числі спортсменам-інвалідам оподатковуються за основною ставкою.

Ставка податку становить 10 відсотків бази оподаткування щодо доходу у формі заробітної плати шахтарів – працівників, які видобувають вугілля, залізну руду, руди кольорових і рідкісних металів, марганцеві та уранові руди, працівників шахтобудівних підприємств, які зайняті на підземних роботах повний робочий день та 50 % і більше робочого часу на рік, а також працівників державних воєнізованих аварійно-рятувальних служб (формувань), у вугільній промисловості, – за Списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затвердженим КМУ.

8.5. Податкові соціальні пільги та податкова знижка

Перелік податкових соціальних пільг

Платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподатковуваного доходу, отримуваного від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги:

- у розмірі, що *дорівнює 100 % розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи* (у розрахунку на місяць), на 1 січня звітного податкового року, – для будь-якого платника податку;

- у розмірі, що *дорівнює 100 % суми пільги*, для платника податку, який утримує двох чи більше дітей віком до 18 років, – у розрахунку на кожну таку дитину.

Вказана норма набирає чинності з 1 січня 2015 року. До 31 грудня 2014 року податкова соціальна пільга надається в розмірі, що дорівнює 50 % прожиткового мінімуму на 1 січня звітного року;

- у розмірі, що *дорівнює 150 % суми пільги* для такого платника податку, який:

а) є одинокою матір'ю (батьком), вдовою (вдівцем) або опікуном, піклувальником – у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років;

б) утримує дитину-інваліда – у розрахунку на кожну таку дитину віком до 18 років;

в) є особою, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи - першої або другої категорії;

г) є учнем, студентом, аспірантом, ординатором, ад'юнктом;

ґ) є інвалідом I або II групи, у тому числі з дитинства;

д) є особою, якій присуджено довічну стипендію як громадянину, що зазнав переслідувань за правозахисну діяльність, включаючи журналістів;

е) є учасником бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни;

- у розмірі, що дорівнює 200 % суми пільги, для Героїв України, Радянського Союзу, Соціалістичної Праці або кавалерів ордена Слави чи ордена Трудової Слави, учасників бойових дій під час Другої світової війни, ін.

Податкова соціальна пільга застосовується до доходу, як заробітна плата, розмір якого не перевищує місячного прожиткового мінімуму для працездатної особи на 1 січня звітного року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень.

Податкова соціальна пільга застосовується тільки за одним місцем його нарахування (виплати).

Податкова соціальна пільга не може бути застосована до:

- доходів платника податку, інших ніж заробітна плата;

- заробітної плати, яку платник податку протягом місяця отримує одночасно з доходами у вигляді стипендії, грошового чи майнового забезпечення учнів, студентів, аспірантів, ординаторів, ад'юнктів, військовослужбовців, що виплачуються з бюджету;

- доходу самозайнятої особи від провадження підприємницької діяльності, незалежної професійної діяльності.

Платник податку має право на податкову знижку за наслідками звітного податкового року, на основі документального підтвердження витрат.

Перелік витрат, дозволених до включення до податкової знижки:

- частину суми процентів, сплачених таким платником податку за користування іпотечним житловим кредитом;
- суму коштів, сплачених на користь закладів освіти для здобуття середньої професійної або вищої освіти такого платника податку та/або члена його сім'ї першого ступеня споріднення, який не одержує заробітної плати. Така сума не може перевищувати розміру доходу, визначеного Кодексом, в розрахунку на кожну особу, яка навчається, за кожний повний або неповний місяць навчання протягом звітного податкового року;
- суму коштів, сплачених платником податку у зв'язку із переобладнанням транспортного засобу на біопаливо;
- суми видатків на будівництво (придбання) доступного житла, у тому числі на погашення пільгового іпотечного житлового кредиту на такі цілі, та процентів за ним
інші.

8.6. Особливості оподаткування різних видів доходів

1. *Оподаткування доходу від надання нерухомості в оренду (суборенду), житловий найм (піднайм) (ст.170.1).*
2. *Оподаткування інвестиційного прибутку (ст.170.2).*
3. *Оподаткування роялті (ст.170.3).*
4. *Оподаткування процентів (ст.170.4).*
5. *Оподаткування дивідендів (ст.170.5).*
6. *Оподаткування виграшів та призів (ст.170.6).*
7. *Оподаткування благодійної допомоги (ст.170.7).*
8. *Оподаткування доходів, отриманих за договорами довгострокового страхування життя (у тому числі страхування довічних пенсій), недержавного пенсійного забезпечення, пенсійних вкладів та за договорами довірчого управління (ст.170.8).*

9. Оподаткування суми надміру витрачених коштів, отриманих платником податку на відрядження або під звіт, не повернутої у встановлений строк (ст.170.9).

Оподаткування доходів, отриманих нерезидентами (ст.170.10). Оподаткування іноземних доходів (ст.170.11).

Питання для самоконтролю

1. Хто є платником податку на доходи фізосіб?
2. Як визначається база оподаткування податку на доходи фізичних осіб при нарахуванні доходів у вигляді заробітної плати?
3. Дайте визначення податкової знижки з податку на доходи фізичних осіб. Порядок застосування податкової знижки.
4. Поясніть порядок нарахування податкових соціальних пільг.
5. Назвіть категорії платників, які мають право на підвищений розмір податкової соціальної пільги.
6. Охарактеризуйте ставки податку на доходи фізичних осіб.
7. Як визначається об'єкт оподаткування податку на доходи фізичних осіб при нарахуванні доходів у будь-яких не грошових формах?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Довгалюк В.І., Ярмоленко Ю.Ю. Податкова система: Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 360 с.
2. Педь І.В. Податкова система: Економіко-правова характеристика податків: Навч. посібник/ І.В.Педь; За ред. Ю.М.Лисенкова.- К.: Знання, 2007.- 191 с. (У526 П24)
3. Сердюк О.М., Заревчацька Т.В. Податкова система (практикум): Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 328 с.
4. Податковий кодекс України. Закон України № 2755 – VI. від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>
5. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI, зі змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

Допоміжна

1. Кодекс України «Про адміністративні порушення» від 07.12.1984 р. № 8073-X із змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
2. Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв і тютюнових виробів» від 19.12.1995 р. № 481/95-ВР.
3. Кримінальний кодекс України - Закон України від 05.04.2001 № 2341-III в редакції Закону від 07.03.02р. № 3111 (Відомості Верховної Ради України, 2001, N 25-26, ст.131). Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80>
4. Закон України «Про Митний тариф України» від 05.04.2001 р. № 2371 в редакції Закону N 2829-VI (2829-17) від 21.12.2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2371-14>
5. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010

р. № 2464-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

6. Бюджетний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

7. Перелік видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затверджений постановою КМУ від 22.12.2010 р. № 1170. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1170-2010-%D0%BF>

8. Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру податкових накладних. - Постанова КМУ від 29 грудня 2010 р. N 1246. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1246-2010-%D0%BF>

9. Наказ Міністерства фінансів України від 22.09.2014 N 958, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10.10.2014 р. за N 1228/26005 «Про затвердження форми реєстру виданих та отриманих податкових накладних та порядку його ведення». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0201-13>

10. Наказ Міністерства доходів і зборів України від 21.01.2014 р. № 49 «Про затвердження форми Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку (форма № 1ДФ) та Порядку заповнення та подання податковими агентами Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE25005.html

Інформаційні ресурси

1. Податки та бухгалтерський облік: [інформаційно-аналітична газета]. <http://www.nibu.factor.ua> - сайт "Податки та бухгалтерський облік".

2. Баланс: [український бухгалтерський журнал] <http://www.balance.ua/ua/>.

3. Все про бухгалтерський облік: всеукраїнська професійна бухгалтерська газета.

4. <http://buhgalter911.com/>.